

Značaj i vrednovanje intelektualnog kapitala u okviru nematerijalne imovine

Ivinić, Fabio

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:866468>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-30**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

FABIO IVINIĆ

**ZNAČAJ I VREDNOVANJE INTELEKTALNOG KAPITALA U OKVIRU
NEMATERIJALNE IMOVINE**

Diplomski rad

Pula, 2018.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

„Dr. Mijo Mirković“

FABIO IVINIĆ

Značaj i vrednovanje intelektualnog kapitala u okviru nematerijalne imovine

Diplomski rad

JMBAG: 0303044112, redovni student

Studijski smjer: Financijski management

Predmet: Strateško računovodstvo

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Računovodstvo

Mentori: izv. prof. dr. sc. Robert Zenzerović

izv. prof. dr. sc. Ksenija černe

Pula, rujan 2018.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Fabio Ivinić, kandidat za magistra poslovne ekonomije, smjera Financijski management ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, 08.09.2018. godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Fabio Ivinić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj Diplomski rad pod nazivom „Značaj i vrednovanje intelektualnog kapitala u okviru nematerijalne imovine“, koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu Diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 08.09.2018.

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. UVOD U INTELEKTUALNI KAPITAL	4
2.1. Uvodno definiranje i karakteristike kapitala.....	4
2.2. Definiranje pojmova i odnos između kapitala, intelektualnog kapitala i ljudskog kapitala.....	5
3. KARAKTERISTIKE I OBILJEŽJA INTELEKTUALNOG KAPITALA KROZ NJEGOVU STRUKTURU.....	9
3.1. Struktura intelektualnog kapitala.....	10
3.1.1. Ljudski kapital	12
3.1.2. Strukturalni kapital	14
3.1.3. Relacijski kapital	17
4. NEMATERIJALNA IMOVINA	20
4.1. Klasifikacija nematerijalne imovine	21
4.2. Razgraničenje nematerijalne imovine i intelektualnog kapitala.....	24
5. PROBLEMATIKA VREDNOVANJA INTELEKTUALNOG KAPITALA POSLOVNIH SUBJEKATA.....	27
5.1. Korisnost i knjigovodstvena vrijednost te intelektualni kapital kao dodatni element vrednovanja poslovnih subjekata.....	29
5.2. Povijesni razvoj i pojava intelektualnog kapitala kao vrijednosti	32
5.3. Problematika vrednovanja intelektualnog kapitala.....	33
5.3.1. Primjeri nemogućnosti vrednovanja intelektualnog kapitala na raznim područjima primjene.....	33
5.3.2. Opća problematika vrednovanja intelektualnog kapitala	36

6. ODABRANE METODE VREDNOVANJA INTELEKTUALNOG KAPITALA.....	38
6.1. Intelektualni kapital kao razlika između tržišne i knjigovodstvene vrijednosti poslovnih subjekta.....	39
6.2. Interno stvoreni goodwill i prikaz vrijednosti intelektualnog kapitala	42
6.3. Metoda „The Skandia Navigator“	44
6.4. Metoda uravnoteženih ciljeva (Balance Scorecard – <i>BSC metoda</i>)	47
6.5. Metoda ekonomski dodane vrijednosti (EVA™ - <i>Economic Value Added</i>)	50
6.6. Ostale metode vrednovanja intelektualnog kapitala i nematerijalne imovine u širem smislu	52
7. ZAKLJUČAK	56
SAŽETAK.....	58
SUMMARY	60
LITERATURA.....	62
INTERNET IZVORI:.....	65
POPIS SLIKA.....	67

1. UVOD

Tema ovog diplomskog rada je razmatranje intelektualnog kapitala i definiranje njegovog značaja u okviru nematerijalne imovine poslovnih subjekata. Kao što sam naslov sugerira, radi se o ekonomski i knjigovodstveno vrlo isprepletenoj i interesantnoj tematici koja direktno i indirektno ima značajan utjecaj na vrijednost poslovnih subjekata i prepoznavanja karakteristika njihovog funkcioniranja, odnosno razmatranja.

Rad se sastoji od sedam cjelina. Nakon uvodnog djela rada u cjelini pod naslovom: „Uvod u intelektualni kapital“ u cilju lakšeg razumijevanja i praćenja tematike definiraju se termini kapitala, intelektualnog i ljudskog kapitala kod poslovnih subjekata te se ističe koja je i iz čega proizlazi potreba njihovog daljnjeg proučavanja.

U trećoj cjelini rada opisuju se karakteristike, obilježja i struktura intelektualnog kapitala te se naglašava što je za svaku spomenutu kategoriju unutar strukture intelektualnog kapitala specifično. Točnije, opisuje se kakav je utjecaj i koje su pojedinosti navedenih varijabli (proizašlih iz navede strukture) na razvoj i funkcioniranje poslovnih subjekata.

Četvrto poglavlje dublje razrađuje samu tematiku nematerijalne imovine te definira njena obilježja i karakteristike uz naglasak na zakonske pojedinosti nematerijalne imovine kao takve. Također, u navedenom je poglavlju dan naglasak na samo razgraničenje pojmova intelektualnog kapitala i nematerijalne imovine.

Peto se poglavlje u radu pojavljuje pod naslovom „Problematika vrednovanja intelektualnog kapitala poslovnih subjekata“ u navedenom se poglavlju ulazi u samu srž tematike te daje pregled na povijesni razvoj i nastanak intelektualnog kapitala kao dodatnog elementa vrijednosti poslovnih subjekta. Ovdje se također, obrađuju termini knjigovodstvene i ekonomske vrijednosti te se putem varijabli (korisnosti - intelektualnog kapitala) pokušava prikazati gdje se navedena dva termina isprepliću i što imaju zajedničko.

Nadalje, u radu se opisuje intelektualni kapital kao važnu komponentu funkcioniranja i razvoja poslovnih subjekata, odnosno navode se manjkavosti te ukazuje na nedostatke u vrednovanju kapitala time što se intelektualni kapital ne vrednuje i prikazuje kao imovina i „bogatstvo“ poslovnog subjekta.

Uz to, primjerima se navode prepreke, nemogućnosti i problematika pri vrednovanju intelektualnog kapitala te prikazuje u kojem i kakvom se obliku intelektualni kapital ovisno o promatranom području može pojaviti te u kojem smislu ovisno o korisnosti koju pruža on nije odgovarajuće vrednovan.

U zadnjem, šestom poglavlju prikazane su odabrane metode i modeli vrednovanja intelektualnog kapitala odnosno njihove značajke i temeljne karakteristike. Također, govori se o intelektualnom kapitalu kao razlici između tržišne i knjigovodstvene vrijednosti poslovnog subjekta, zbog čega se u zasebnom poglavlju ističe i problematika interno stvorenog goodwill-a.

Svrha rada je upoznati se sa terminom intelektualnog kapitala, njegovom biti i karakteristikama te ga na taj način usporediti sa ostalim oblicima kapitala poslovnog subjekta i postaviti ga u sferu vrednovanja, odnosno prikazati da li se na istoga odnose karakteristike potrebne za vrednovanje imovine.

Cilj ovoga rada je skrenuti pozornost na sve veći značaj intelektualnog kapitala kako u poslovanju i djelovanju tako i razvoju poslovnih subjekata te postaviti nekoliko pitanja i pokušati pronaći odgovore vezane uz intelektualni kapital kao važnu imovinsku komponentu poslovnih subjekata.

U cilju navedenog analiziraju se mogući odgovarajući alati i načini mjerenja intelektualnog kapitala. Također, jedan od ciljeva rada je i istaknuti nedorečenost računovodstvenih standarda kada je u pitanju intelektualni kapital kao dio nematerijalne imovine i pokušati odgovoriti na pitanje postoji li ili ne sistematičan obrazac računovodstvenog vrednovanja istog.

Korištene metode pri izradi rada jesu metode analize, sinteze, deskripcije, indukcije, deduktivna te komparativna metoda.

2. UVOD U INTELEKTUALNI KAPITAL

2.1. Uvodno definiranje i karakteristike kapitala

U svrhu lakšeg razumijevanja i interpretiranja pojma intelektualnog kapitala potrebno je pojasniti i definirati termin kapitala, odnosno vidjeti koje su njegove temeljne značajke i saznati što sve on obuhvaća. Kroz navedeno se stječe mogućnost usporedbe kapitala i intelektualnog kapitala te prepoznavanja njihovih zajedničkih karakteristika.

Ukratko, kapital se u ekonomskom smislu odnosi na bilo koju vrstu financijskih resursa ili imovine koja je u vlasništvu određenog poslovnog subjekta a, koji će ga kasnije koristiti za budući razvoj društva i tako stjecati prihode¹.

Profesor Wayland u knjizi naslova „*Elements of Political Economy*“ kada opisuje kapital i njegove značajke između ostalog ističe da je kapital kod poslovnih subjekata sve ono što u određenoj organizaciji daje vrijednost, sve što se upotrebljava za dati vrijednost i nastoji davati vrijednost te sve što se koristi za održavanje vrijednosti nečega².

U okviru definiranja suštine intelektualnog kapitala i njegovog odnosa sa nematerijalnom imovinom te time i kapitalom društva potrebno je obratiti pozornost na činjenicu da je kapital kao takav bilo koja vrsta imovine (te prema Waylanu sve ono što daje vrijednost), stoga je i nematerijalna imovina dio kapitala te čini dio „bogatstva“ svakog poslovnog subjekta. U nastavku rada moći će se jasnije vidjeti odnos između kapitala i intelektualnog kapitala unutar poslovnog subjekta.

¹ <https://debitoor.com> (posjećeno: 3/8/2018)

² Razrađeno prema: www.panarchy.org/george/capital.html (posjećeno 3/8/2018)

2.2. Definiranje pojmova i odnos između kapitala, intelektualnog kapitala i ljudskog kapitala

Kapital se često poistovjećuje sa terminom novca, no ta se dva pojma ne bi trebala poistovjećivati i miješati jedan sa drugim jer između njih postoji razlika. Ukratko, kapital je puno širi pojam i osim novca obuhvaća niz ostalih kategorija, dok se novac najčešće koristi između dva subjekta u trenutku kupnje i prodaje određenih dobara i usluga te je time puno uži pojam od kapitala. Za razliku od novca kapital nije promptnog karaktera već se njegova korist i karakteristike odnose na njegove koristi koje će proizaći i u budućnosti. Svrha kapitala je da poslovni subjekti održavaju i unaprjeđuju svoje poslovanje te da u budućnosti od njega steknu određenu izravnu korist.

Također, intelektualni se kapital osim u kontekstu kapitala poslovnog subjekta treba promatrati i kroz karakteristike i značajke ljudskog kapitala iz razloga njihovog čestog poistovjećivanja i njihovih sličnih karakteristika.

Svaka je organizacija sačinjena od više funkcija te jednog ili više pojedinaca koji svojim radom doprinose njezinom rastu i razvoju. Za ljudski se kapital stoga može reći da je jedan od „temeljenih imovinskih stavaka“ organizacije. Između ostalog upravo iz ovog navedenog razloga proizlazi potreba izučavanja intelektualnog kapitala kao važne komponente imovine društva, točnije kao komponente nematerijalne imovine društva.

Bitno je istaknuti da zaposlenici nisu sami po sebi ljudski kapital, odnosno dio intelektualnog kapitala za poslodavca već to postaju tek u trenutku u kojem upotrijebe svoje znanje i sposobnosti te ih transformiraju u djela (usklađena sa vizijom i strategijom poslovanja), koja doprinose stvaranju vrijednosti za tvrtku (dodana vrijednost, novi klijenti, bolji imidž, uspješnija organizacija i sl.).³

³ Prema: Zajednica za unaprjeđenje intelektualnog kapitala; „Priručnik za upravljanje intelektualnim kapitalom u tvrtkama“; HGK, Zagreb, 2004. Str. 23.

Korisnost koja poslovnim subjektima proizlazi iz svih imovinskih kategorija nije ništa manje važna od korisnosti koja proizlazi iz intelektualnog kapitala te je stoga ekonomski i knjigovodstveno gledano danas sve opravdanije i nužnije obratiti pozornost na intelektualni kapital kao dio nematerijalne imovine društva.

Između kapitala poslovnog subjekta i njegovih zaposlenika postoji izrazita veza, iako se čovjek a time i intelektualni kapital ne mogu vrednovati i trenutno se ne vrednuju u financijskim izvještajima uvelike utječu na trenutno stanje poslovnih subjekata te je njihova vrijednost itekako značajan faktor u vrijednosti i procjeni vrijednost poslovnog subjekta. Uostalom upravo je čovjek taj koji upravlja kapitalom društva te je na taj način izravno odgovoran za njegovo korištenje i prinos. Zaposlenike poslovnih subjekata može se nazvati „bogatstvom“ iste, što znači da je vrlo važno i potrebno ljudski faktor organizacije promatrati i kroz prizmu kapitala poslovnog subjekta.

Ekonomist M.Marimuthu (2009) ljudski kapital opisuje kao „proces“ treninga, poučavanja i ostalih profesionalnih inicijativa u cilju podizanja razine sposobnosti, znanja, vještina i socijalnih karakteristika zaposlenika koji dovede do uspjeha i postizanja željenih rezultata.

Naposljetku intelektualni kapital direktno utječe na provođenje gotovo svih funkcija poslovnih subjekata među kojima se ističu: upravljanje ljudskim resursima, management, računovodstvo, financije, informacijske tehnologije, marketing, pravo i slično. Upravo se iz tog razloga za intelektualni kapital zna reći da je ono: „upakirano i upotrebljivo znanje“⁴ potrebno za efikasno postizanje cilja.

Neovisno o prepoznatoj važnosti uloge i značaja intelektualnog kapitala za stvaranje vrijednosti i uspjeha poslovnih subjekata isti još uvijek nije jednoznačno definiran već se pojavljuje niz različitih termina, definiranja i definicija intelektualnog kapitala, čime se otvara niz pitanja i problema u nastojanju da se isti ujednačeno utvrdi⁵.

⁴ Prema Stewart, T.A.: Trying to Grasp the Intangible, Fortune, October 2, 1995

⁵ K. Černe; “Strateški računovodstveni sustav praćenja i proučavanja intelektualnog kapitala”; doktorska disertacija, Pula Odjel za ekonomiju i turizam “Dr. Mijo Mirković”, 2011 str. 7.

Prema prof. dr. sc. Vjekoslavu Paru, ljudski kapital je koncept koji ističe izuzetno značenje obrazovanja, znanja, vještina i sposobnosti ljudi (radne snage) za ekonomski razvoj, tretirajući ih kao kapital. Ulaganje u razvoj ljudskog kapitala ostvaruje se najviše kroz obrazovanje koje podiže poduzetničke sposobnosti i proizvodnost rada. Takvo ulaganje je posebno iz razloga što rezultira individualnim vlasništvom pojedinca koji kasnije doprinosi bogatstvu poduzeća i društva⁶.

Razlog tome da je intelektualni kapital potrebno promatrati sa aspekta imovine društva, jednako kao što su primjerice u nematerijalnoj imovini licencije, softveri i sl. je sve prihvaćenje stajalište unutar ekonomske domene.

Problem je taj što pojam: „intelektualni kapital“ još uvijek nije u cijelosti definiran i upotpunjen, međutim, u nastavku će se rada moći vidjeti da mu je definirana struktura i bit.

Danas, najpoznatije stajalište vezano uz intelektualni i ljudski kapital je ono profesora Garya Stanley Beckera iz Chicago School of Economics-a, USA. U njegovoj knjizi iz 1964. godine naslova: *“Economic Development with Unlimited Supply of Labour”*, Becker objašnjava važnost ulaganja u obrazovanje, trening i ostale razvoje discipline čovjeka sve to u cilju njihovog direktnog doprinosa dobrobiti poduzeća i povećanju sadašnjeg i budućeg profita⁷.

Prema hrvatskim autorima (D.Sundać i N.Švast) intelektualni kapital je relativno nova, složena ekonomska kategorija koja predstavlja sve čimbenike poslovanja koji nisu eksplicitno izraženi u tradicionalnim financijskim izvještajima, međutim stvaraju dodatnu vrijednost u organizaciji i značajno utječu na dugoročnu profitabilnost i konkurentnost poduzeća⁸.

⁶ N.Karaman Aksentijević: „Ljudski potencijali i ekonomski razvoj“, Ekonomski Fakultet u Rijeci, 2012. Str. 8.

⁷ Razrađeno prema: Aliko, Iyere Joseph, Stan Aibieyi; Human Capital: „Definitions, Approaches and Management Dynamics“, Journal of Business Administration and Education, ISSN 2201-2958 Volume 5, Number 1, 2014, 55-78.

⁸ D. Sundać, N. Švast. “Intelektualni Kapital temeljni čimbenik konkurentnosti poduzeća”, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Zagreb 2009; Str. 35

Pod pojmom intelektualnog kapitala isto tako podrazumijeva se stvaralačka primjena znanja u proizvodnji i bilo kojoj drugoj kreativnoj djelatnosti, sposobnost da se nevidljiva imovina poput znanja pretvara u proizvode i usluge koji donose vrijednost⁹.

Stewart (1991) intelektualni kapital opisuje kao zbroj svega onoga što zaposlenici znaju kroz što poslovni subjekti stječu komparativne prednosti na tržištu¹⁰.

Upravo se zbog istaknutih razloga i sve većeg utjecaja ljudskog kapitala kao djela nematerijalne imovine na poslovne subjekte javlja potreba pravilnog i odgovarajućeg vrednovanja i definiranja intelektualnog kapitala u okviru nematerijalne imovine poslovnih subjekata.

Obzirom na kapital i njegove karakteristike, njegovog značaja i funkcija kod poslovnih subjekata, intelektualni kapital poprima gotovo sve karakteristike koje se povezuju sa samim kapitalom te se time ukazuje na važnost i opravdanost njegovog vrednovanja i izvještavanja.

Temeljem do sada navedenih pojedinosti intelektualnog kapitala moguće je doći do zaključka da je intelektualni kapital nužno promatrati i ujednačiti sa kapitalom društva odnosno, svrstati ga u kategoriju nematerijalne imovine. Također, vrednovanje intelektualnog kapitala, saznanje o njegovoj realnoj vrijednosti te njegovo izvještavanje, svim stakeholder-ima povezanim sa poslovnim subjektom omogućilo bi niz korisnih informacija. U prvom redu takve bi se informacije odnosile na podatke koje samim finansijskim izvještavanjem nije moguće obuhvatiti, prikazati i vrednovati na odgovarajući način (odnosi sa klijentima, privlačenje kupaca i odnosi sa kupcima te njihova lojalnost, znanja zaposlenika, distribucijske mreže, know-how i slično).

Ukratko, to znači da često vanjski dionici i dioničari društva mogu biti zakinuti za spoznaju o određenim informacijama koje su relevantne za rad, funkcioniranje i razvoj poslovnog subjekta.

⁹ D. Sundać, N. Švast. "Intelektualni Kapital temeljni čimbenik konkurentnosti poduzeća", Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Zagreb 2009; Str. 35

¹⁰ Razrađeno prema: https://www.tlu.ee/~sirvir/IKM/Strategic_Issues/intellectual_capital.html (posjećeno: 29/3/2018)

3. KARAKTERISTIKE I OBILJEŽJA INTELEKTUALNOG KAPITALA KROZ NJEGOVU STRUKTURU

Između niza različitih definicija intelektualnog kapitala postoji zajedničko stajalište koje govori da je intelektualni kapital temelj provođenja aktivnosti i ključni element uspješnosti i razvoja i poslovnih subjekata.

P. Mettananen i A. Lönnquist u definiranju intelektualnog kapitala identificiraju i neke od njegovih temeljnih obilježja, a to su: ¹¹

- Nevidljivost - nema fizičkih svojstava,
- Usko je povezan sa znanjem i iskustvom zaposlenika putem čega poslovni subjekti generiraju korist,
- Poslovnim subjektima pruža veće prilike za uspjeh na tržištu.

O intelektualnom kapitalu i njegovim obilježjima govori i R.Dzinkowski te utvrđuje da je ponekad intelektualni kapital fiksna, poput patenata, a ponekad može biti i fleksibilan, pošto uzima u obzir ljudsku komponentu te je kao takav bihevioralnog principa¹².

Ostala obilježja intelektualnog kapitala jesu da on nije prisutan i ne može ga se evidentirati ni vrednovati u financijskim izvještajima, može kontinuirano biti upotrebljavan i iskorištavan te mu se s vremenom vrijednost ne smanjuje već se ona i povećava.

¹¹ Razrađeno prema: https://www.tlu.ee/~sirvir/IKM/Strategic_Issues/intellectual_capital.html (posjećeno: 29/372018).

¹² Prema: R. Dzinkowski,.: The measurement and management of intellectual capital, International Management Accounting Study, 2000., str. 33.

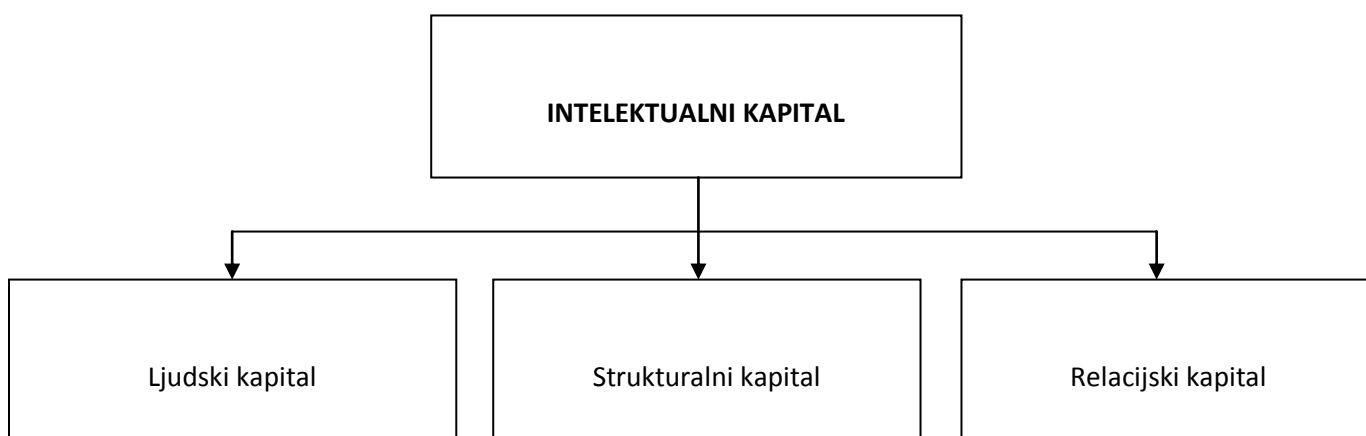
U nastavku će rada biti jasnije prikazana i analizirana i ostala obilježja te karakteristike intelektualnog kapitala.

3.1. Struktura intelektualnog kapitala

U cilju jasnijeg i preciznijeg definiranja pojma intelektualnog kapitala i shvaćanja njegove biti, pogotovo u današnje vrijeme u kojem je čovjek sa svojim znanjem i sposobnostima jedan od ključnih čimbenika razvoja organizacije, potrebno je prikazati i istaknuti strukturu intelektualnog kapitala.

Slikom 1. prikazuje se struktura intelektualnog kapitala, odnosno prikazuju se tri komponente (ljudski kapital, strukturalni kapital i relacijski kapital) koje sačinjavaju intelektualni kapital.

Slika1. Struktura intelektualnog kapitala

Izvor: Samostalna izrada autora.

Poslovni subjekti koji pravilno identificiraju, vrednuju i upravljaju svojim intelektualnim kapitalom stječu komparativne prednosti zahvaljujući dodatnim spoznajama vezanim uz svoje imovinske potencijale te ih na taj način mogu maksimalno iskoristi za postizanje željenih rezultata i uključiti u organizacijske strategije za efikasno postizanje ciljeva.

Također, spoznaja o realnoj vrijednosti imovine (koja uključuje i intelektualni kapital) pruža niz ostalih mogućnosti i pozitivnih efekata za poslovni subjekt. Iako postoji niz definicija vezanih uz intelektualni kapital, većina se slaže da je intelektualni kapital sačinjen od sljedeće tri komponente:

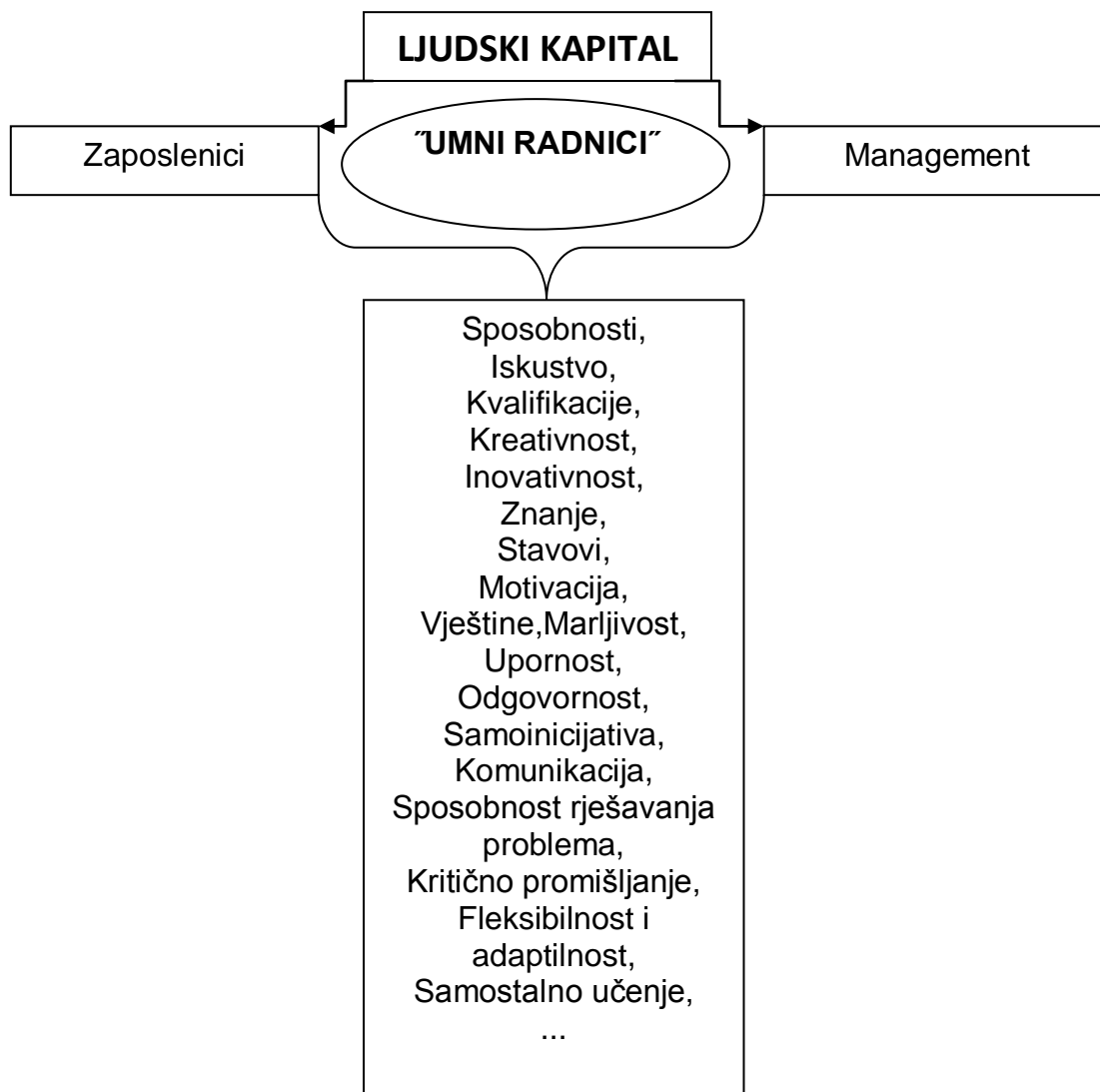
- Ljudski kapital: na njega se odnose vrijednosti i ponašanja zaposlenika te know-how,
- Strukturalni kapital: (podrazumijeva organizacijski i tehnološki) zaslužan za koordinaciju i integraciju unutar poslovnih subjekata,
- Relacijski (potrošački) kapital: koji prikuplja vrijednosti iz odnosa koje poslovni subjekt održava s ostalim vanjskim subjektima¹³.

U cilju ostvarenja najvećeg doprinosa od intelektualnog kapitala kod poslovnih subjekata međuovisnost i međusobno djelovanje navedenih komponenti intelektualnog kapitala su od izuzetnog značaj. U nastavku razradjujemo navedene komponente intelektualnog kapitala.

¹³ R. Hosnavi and M. Ramezan, 2011. Intellectual Capital and Organizational Organic Structure How are these Concepts Related?. *Trends in Applied Sciences Research*, 6: 256-268. Dostupno na: <https://scialert.net/fulltext/?doi=tasr.2011.256.268> (posjećeno: 4/3/2018)

3.1.1. Ljudski kapital

Slika 2. Prikaz strukture ljudskog kapitala

IZVOR: Autor prilagodio prema: D. Sundać, N. Švast. "Intelektualni Kapital temeljni čimbenik konkurentnosti poduzeća", Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Zagreb 2009. Str. 38.

Slikom 2. prikazana je struktura ljudskog kapitala prema Hosnaviju i Ramezanu, iz navedenog je vidljivo da su „umni radnici“, ljudski kapital jedini u stanju primjećivati, prihvaćati i primjenjivati nove spoznaje iz svakodnevne prakse, te ih kroz rad i proces kreativnosti pretvarati u nove koncepte: inovaciju, imitaciju, adaptaciju i materijalizaciju¹⁴.

Ljudski kapital može biti definiran kao kombinacija sposobnosti, kreativnosti, vještina i iskustva zaposlenika i managementa organizacije¹⁵.

Sposobnosti zaposlenika su vrlo važan dio intelektualnog kapitala. Takve sposobnosti između ostalog uključuju njihova; znanja, vještine, stavove i razne talente.

Znanje se sastoji od tehničkog znanja koje proizlazi iz iskustva rada i akademskog - teoretskog znanja koje proizlazi iz njihovog obrazovanja. Vještine zaposlenika su („tacitno znanje“ koje pruža konkurentne prednosti) sposobnost za ostvarenje raznih praktičnih zadataka, koji proizlaze iz praktičnog djela rada i koje se ne mogu doslovno izraziti. Stavovi zaposlenika su mekani dio intelektualnog kapitala te uključuju i njihovu motivaciju za rad i zadovoljstvo radom. Kreativnost zaposlenika omogućuje fleksibilnost u korištenje znanja i inovacija¹⁶.

Značaj čovjeka i ljudskog kapitala kao izuzetno bitnog faktora organizacije leži i u činjenici da je i uz razvoj tehnologije i raznih tehnoloških postignuća, umjetne inteligencije i ostalog jedino ljudski kapital tj. čovjek u stanju primjećivati razne vanjske učinke, prihvaćati i primjenjivati nove spoznaje iz svakodnevnog okruženja i

¹⁴ D. Sundać, N. Švast. "Intelektualni Kapital temeljni čimbenik konkurentnosti poduzeća", Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Zagreb 2009. Str. 40.

¹⁵ R. Hosnavi and M. Ramezan, 2011. Intellectual Capital and Organizational Organic Structure How are these Concepts Related?. Trends in Applied Sciences Research, 6: 256-268. Dostupno na: <https://scialert.net/fulltext/?doi=tasr.2011.256.268> (posjećeno: 4/3/2018)

¹⁶ Jin Chen, Zhaohui Zhu, Hong Yuan Xie, (2004) "Measuring intellectual capital: a new model and empirical study", Journal of Intellectual Capital, Vol. 5 Issue: 1, pp.195-212, (dostupno na; <https://doi.org/10.1108/14691930410513003>)

prakse, te ih tako pretvarati u nove koncepte: inovaciju, adaptaciju, imitaciju i materijalizaciju¹⁷.

Uspjeh poduzeća temelji se na stručnosti i motiviranosti svih zaposlenika, a inicijativa i samostalnost pružaju im veliku slobodu za stvaranje novih ideja, te individualni i grupni razvoj¹⁸.

3.1.2. Strukturalni kapital

Prema D. Sundaču i N. Švastu, strukturalni kapital predstavlja utjelovljenje ljudskog kapitala i njegovu infrastrukturnu podršku. U nekim ga je slučajevima kao što to potvrđuju G. Roos, S. Pike i L. Fernström moguće kvantificirati i vrednovati te bilančno iskazati.¹⁹

Edvisson i Malone (2001.) definiraju da strukturalni kapital proizlazi iz ljudskog kapitala te je kombinacija znanja i nematerijalne imovine izvedene iz raznih organizacijskih procesa, obuhvaća elemente učinkovitosti, inovativnosti postupaka i pristup informacijama za stvaranje novih znanja.²⁰

¹⁷ Prilagođeno prema: Autor prilagodio prema: D. Sundać, N. Švast. "Intelektualni Kapital temeljni čimbenik konkurentnosti poduzeća", Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Zagreb 2009. Str. 40.

¹⁸ D. Sundać, N. Švast. "Intelektualni Kapital temeljni čimbenik konkurentnosti poduzeća", Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Zagreb 2009. Str. 41.

¹⁹ Roos, G., Pike, S., Fernström, L.: Managing Intellectual Capital in Practice, Elsevier Butterworth – Heineman, Burlington, 2005.

²⁰ Structural capital – „A proposed measurement model“; Luminita Maria Gogana , Dan Cristian Durana *, Anca Draghicia a Politehnica University Timisoara, 14 Remus Street, Timisoara 300191, Romania. Str.2.

Strukturalni se kapital u suštini bavi sustavom i strukturom poslovnih subjekata. To je takozvana „poslovna rutina“ poduzeća. Poduzeće koje posjeduje snažan strukturalni kapital stvorit će povoljnije uvjete za korištenje ljudskog kapitala i dopustiti mu da ostvari svoj puni potencijal i inovativnost. Strukturalni kapital se može pronaći i svrstati u organizacijsku kulturu, organizacijsku strukturu, organizacijsko učenje, razne organizacijske operativne procese i informacijske sustave.²¹

Specifičnost strukturnog kapitala je ta da on jedini dio intelektualnog kapitala koji je u vlasništvu poslovnog subjekta i nad kojim poslovni subjekt ima kontrolu. Kao i kod ljudskog kapitala, mnogi elementi strukturalnog kapitala za poslovne subjekte predstavljaju važnu komponentu razvoja i pružaju konkurentne prednosti. Također, takvim se resursima može i trgovati, te je u njih neophodno ulagati.²²

Van Caenegem (2002.) za strukturalni kapital navodi da on predstavlja što ostaje kada zaposlenici odu iz poslovnog subjekta i uključuju razne baze podataka (intelektualna vlasništva) i organizacijske procese.²³

Prema D. Sundać i N. Švast intelektualno vlasništvo poduzeća je cjelokupno materijalizirano, kodificirano znanje: patenti, licence, autorska prava, franšize, software programi i sav ostali materijalizirani vrijednosni ljudski kapital.

Dok se pod organizacijskim procesima podrazumijevaju: planovi, razne pismene strategije i nacrti, poslovni pravila i organizacijski koncepti, upravljački podsustavi (npr. ISO i HACCP standardi), informacijsko-komunikacijski sustavi i razne poslovne aplikacije, sustavi za upravljanje, baze podataka, te svi ostali raznovrsni dokumenti koji: identificiraju organizaciju poslovanja u poduzeću i organizacijsku kulturu, olakšavaju sistematizaciju i standardizaciju procesa, te podržavaju poslovne operacije i zaposlenike.²⁴

²¹ Prema: https://scialert.net/fulltext/?doi=tasr.2011.256.268#548342_ja (posjećeno:10/4/2018)

²² Prema: K. Černe; „Strateški računovodstveni sustav praćenja i proučavanja intelektualnog kapitala“; doktorska disertacija, Pula Odjel za ekonomiju i turizam “Dr. Mijo Mirković”, 2011 str. 70.

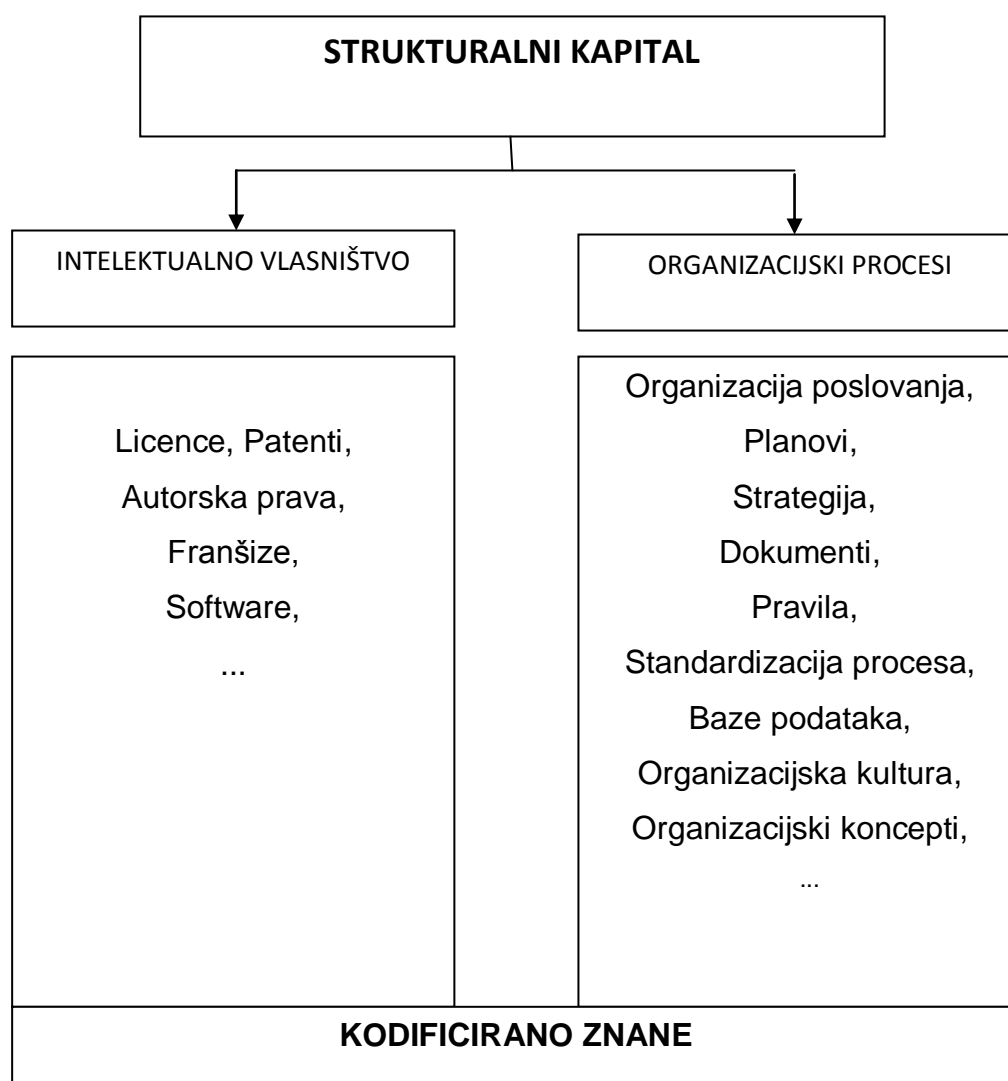
²³ Structural capital – „A proposed measurement model“; Luminita Maria Gogana , Dan Cristian Durana *, Anca Draghicia a Politehnica University Timisoara, 14 Remus Street, Timisoara 300191, Romania. Str.2.

²⁴ D. Sundać, N. Švast. “Intelektualni Kapital temeljni čimbenik konkurentnosti poduzeća”, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Zagreb 2009. Str. 43.

Ukratko, čini se da su gotovo sve definicije suglasne da je strukturalni kapital nematerijalna imovina s tri temeljne karakteristike:²⁵

- Pruža potencijal za ekonomsku dobit i konkurentsku prednost,
- Nematerijalna je imovina društva,
- Organizacija njome može trgovati i/ili ju zadržati.

Slika 3. Strukturalni kapital

Izvor: D. Sundać, N. Švast. "Intelektualni Kapital temeljni čimbenik konkurentnosti poduzeća", Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Zagreb 2009. Str. 43.

²⁵ Structural capital – „A proposed measurement model“; Luminita Maria Gogana , Dan Cristian Durana *, Anca Draghicia a Politehnica University Timisoara, 14 Remus Street, Timisoara 300191, Romania. Str.3.

Slikom 3. Prikazani su čimbenici intelektualnog kapitala to jest: intelektualno vlasništvo i organizacijski procesi. Prema autorima D. Sundać, N. Švast „*Kodificirano znanje*“ predstavlja sva znanja zaposlenika poslovnog subjekta.

3.1.3. Relacijski kapital

Relacijski kapital se u literaturi, vrlo često pojavljuje i pod pojmom: „potrošački kapital“ no; poistovjećivanje relacijskog kapitala i potrošačkog kapitala nije sasvim opravdano. Komponente koje uzima u obzir relacijski kapital su puno šire od samog odnosa poslovnog subjekta sa potrošačima. Naime relacijski kapital ne obuhvaća samo potrošače već i ostale subjekta koji se pojavljuju u lancu stvaranja vrijednosti, više o komponentama relacijskog kapitala moguće je vidjeti u nastavku rada (Slika 4).

C. Fornell, tvrdi da zadovoljstvo kupaca održava poslovne odnose, povećava elastičnost cijene proizvoda i unaprjeđuje sliku poslovnog subjekta.²⁶

Iz razloga sve jače i oštrije konkurencije i sve kompleksnijih zahtjeva potrošača, nužno je u proces planiranja i proizvodnje uključiti što više sudionika iz lanca stvaranja vrijednosti, a sve to u cilju bolje i kvalitetnije razmjene informacija i znanja te time u konačnici efikasnijeg stvaranja vrijednosti i sigurnijeg opstanka na tržištu.²⁷

Relacijski kapital predstavlja odnose između raznih poslovnih jedinica poslovnog subjekta i ostale međuodnose koje poslovni subjekti imaju sa vanjskom okolinom (u što spadaju: potrošači, partneri, distributeri i druge interesne skupine vanjskog okruženja poduzeća).

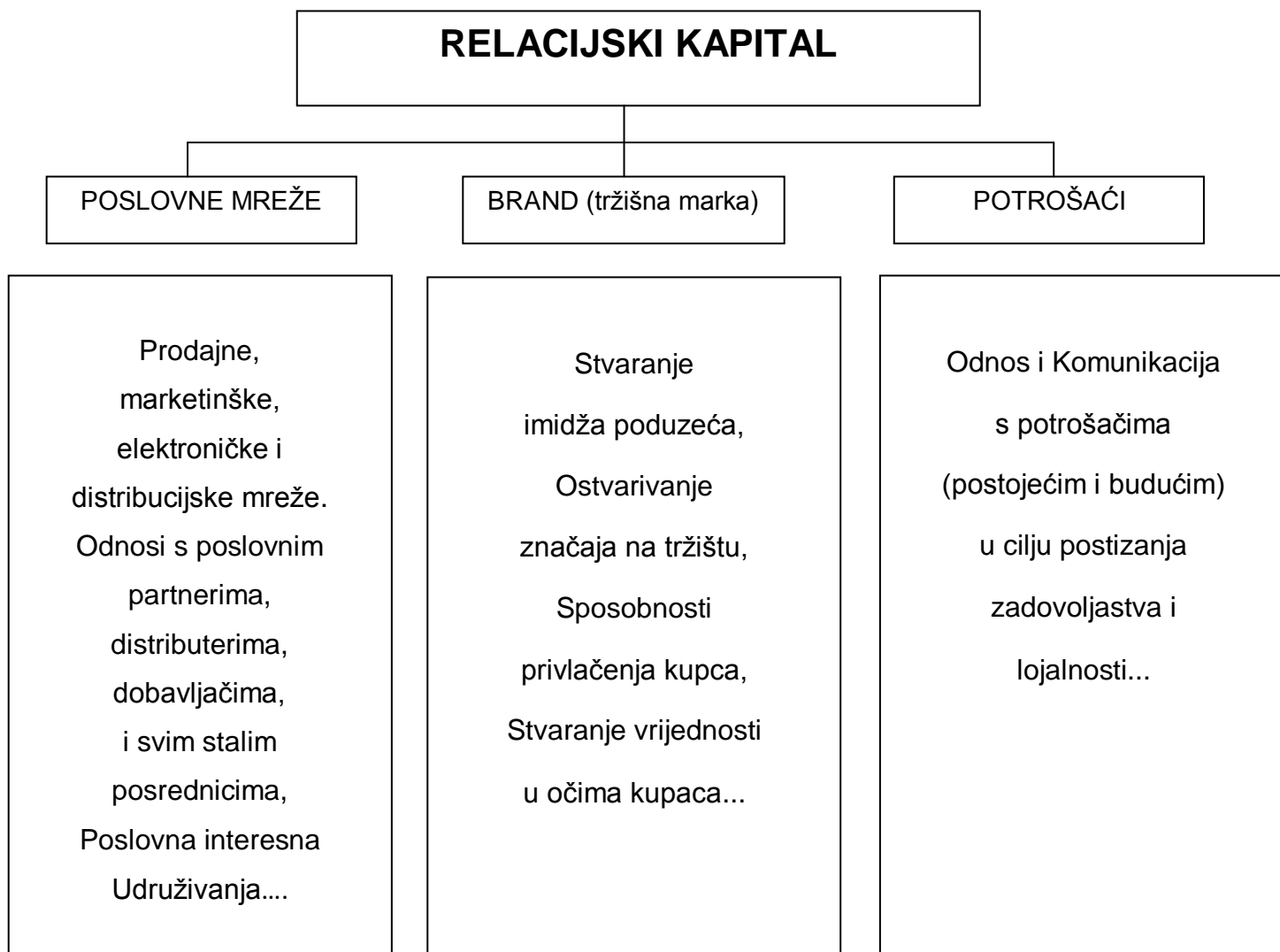
²⁶ Prema: Fornell, C., 1992. A national customer satisfaction barometer: The Swedish experience. J. Market., 56: 6-21. (dostupno na: https://scialert.net/fulltext/?doi=tasr.2011.256.268#548342_ja)

²⁷ Prema: Zajednica za unaprjeđenje intelektualnog kapitala; „Priručnik za upravljanje intelektualnim kapitalom u tvrtkama“; HGK, Zagreb, 2004. Str. 29.

Prema Sundaću i Švastu relacijski je kapital moguće grupirati u 3 kategorije, odnosno:

1. Poslovne mreže,
2. Brand (Tržišna marka),
3. Potrošači tj. odnos poduzeća s njima.

Slika 4. Relacijski kapital

Izvor: D. Sundać, N. Švast. "Intelektualni Kapital temeljni čimbenik konkurentnosti poduzeća", Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Zagreb 2009. Str. 46.

Detaljnije, svaku je od navedenih kategorija prikazanih slikom 4. i potkategorija moguće pojedinačno dublje razmotriti i vidjeti koliko je zapravo njihov utjecaj bitan i snažan u stvaranju vrijednosti i lanca stvaranja vrijednosti poslovnih subjekata. Upravo nam navedene stavke još jedanput potvrđuju koliko je intelektualni kapital zapravo bitna komponenta vrijednosti poslovnih subjekata i koliko je u konačnici potrebno i opravdano pronaći odgovarajuće alate koji će moći pravilno vrednovati intelektualni kapital te time i utjecati na realniji prikaz vrijednosti poslovnih subjekata.

Detaljnija obrada navedenih kategorija i potkategorija sa gornje slike nije predmet ovog rada te stoga u nastavku neće biti detaljnije analizirana.

4. NEMATERIJALNA IMOVINA

Prema definiciji nematerijalna imovina je nemonetarna imovina bez fizičkih obilježja koja se može identificirati.²⁸

Neke od temeljnih karakteristika nematerijalne imovine jesu:²⁹

- Imovina u neopipljivom, nedodirljivom, nefizičkom obliku,
- Koristi se u poslovanju,
- Otežano predviđanje vijeka upotrebe,
- Otežana prenosivost,
- Otežana mjerljivost budućih ekonomskih korist i sl.

Najčešći primjeri stavki obuhvaćenih širim nazivima nematerijalne imovine jesu npr: softver, autorska prava, patenti, liste kupaca, franšize, uvozne kvote, ribolovne dozvole, marketinška prava, odnosi s kupcima - dobavljačima, vjernost kupaca i udio na tržištu. Ako neka stavka iz djelokruga ovog Standarda ne zadovoljava definiciju nematerijalne imovine (očekivanje buduće ekonomske koristi, poznati trošak stjecanja, kontrola nad resursom...) izdaci njenog stjecanja se priznaju kao rashod u trenutku nastanka. Međutim, ako je ta stavka stečena u poslovnom spajanju, ona čini dio goodwilla koji se priznaje na datum stjecanja (vidjeti točku 68. MRS-a). Definicija nematerijalne imovine zahtijeva da se nematerijalna imovina može identificirati kako bi se jasno razlikovala od goodwilla. Goodwill priznat u poslovnom spajanju je imovina koja predstavlja buduće ekonomske koristi koje proizlaze iz druge

²⁸ Grupa autora; „Primjena hrvatskih standarda financijskog izvještavanja- s poreznim propisima“ HZRFID; Zagreb 2008; str. 181.

²⁹ Dr. sc. Hrvoje Perčević, ppt; „Računovodstvo dugotrajne nematerijalne i materijalne imovine“, (Dostupno na: <http://www.efzg.unizg.hr/UserDocsImages/RAC/hpercevic/racunovodstvo/Ra%C4%8Dunovodstvo%20dugotrajne%20nematerijalne%20i%20materijalne%20imovine.pdf>)

imovine stečene u poslovnom spajanju koja se nije mogla pojedinačno odrediti i zasebno priznati³⁰.

4.1. Klasifikacija nematerijalne imovine

Hrvatski standardi financijskog izvještavanja (HSFI), nastali su sukladno Zakonu o računovodstvu (NN 78/15, 134/15, 120/16), a donosi ih Odbor za standarde financijskog izvještavanja. Temelje se na domaćoj računovodstvenoj teoriji i praksi i Direktivi 2013/34/EU Europskog Vijeća i parlamenta. HSFI - em se uređuje tematika u vezi s financijskim izvještajem, u prvom redu, namijenjenih vanjskim korisnicima. Oni sadrže zahtjeve priznavanja, procjenjivanja, mjerenja, objavljivanja i prezentiranja transakcija i događaja važnih za financijska izvješća opće namjene. HSFI su računovodstvena pravila i načela koja primjenjuje računovodstvena struka, a koriste se kod sastavljanja i prezentiranja financijskih izvješća. Također, u njima su naznačene temeljne koncepcije za sastavljanje i prezentiranje financijskih izvještaja³¹.

Sukladno hrvatskim standardima financijskog izvještavanja (pod kategorijom HSFI - 5), propisuju se sve regulative i standardi vezani uz nematerijalnu imovinu.

³⁰ MRS 38.- Međunarodni računovodstveni standard - Nematerijalna imovina; dostupno na: <http://www.srr-fbih.org/File/Download?idFi=312> (9/7/2018)

³¹ „Narodne novine“; broj 86/15; „HRVATSKI STANDARD FINANCIJSKOG IZVJEŠTAVANJA: OKVIR ZA PRIMJENU HRVATSKIH STANDARDI FINANCIJSKOG IZVJEŠTAVANJA“; dostupno na: <http://www.propisi.hr/print.php?id=13784> (posječeno 5/28/2018).

Nematerijalna imovina obuhvaća³²:

- **Izdatke za razvoj:** takva vrsta izdataka nastaje pri istraživanju i razvoju novih proizvoda i tehnologija od kojih se očekuje da će u budućnosti biti od koristi za poslovni subjekt (npr. lijekovi).
- **Patente:** „Patent je isključivo pravo priznato za izum koji nudi novo rješenje nekog tehničkog problema, priznaje se za izume koji se odnose na proizvod, postupak ili primjenu.
Patent osigurava vlasniku isključivo pravo na izradu, korištenje, stavljanje u promet ili prodaju izuma zaštićenog patentom, tijekom ograničenog vremenskog perioda“³³. Patent se može interno razvijati ili eksterno steći ukoliko se ga kupi.
- **Licencije:** licencija može biti isključiva i neisključiva, ona predstavlja pravo djelomičnog ili cjelokupnog iskorištavanja određenog izuma, žiga, znanja, modela i sl. za što imatelj licencije plaća određenu naknadu.
- **Koncesije:** Koncesija je pravo koje se stječe ugovorom, Vrste koncesija su (koncesija za gospodarsko korištenje općeg ili drugog dobra, koncesija za radove, koncesija za usluge)³⁴.
- **Zaštitni znak:** predstavlja određeni simbol poslovnog subjekta po kojem se on razlikuje od ostalih znakova i poslovnih subjekata i prema kojem je on prepoznatljiv za određeni poslovni subjekt. Prema Zakonu o žigu (Narodne novine 173/03. članak 2.) zaštitni znak se odnosi na svaki znak koji može bitigrafički prikazan, na riječi - uključujući i osobna imena, brojke, slova, oblike

³²http://www.osfi.hr/Uploads/1/2/136/137/Hrvatski_standardi_financijskog_izvjestavanja.pdf (posjećeno 5/28/2018).

³³ DZIV: <http://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/patenti/sto-je-patent/> (posjećeno 5/28/2018)

³⁴ Zakon o koncesijama: NN 69/17 dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/157/Zakon-o-koncesijama> (posjećeno 5/28/2018)

proizvoda ili pakiranja, boje i sl... pod uvjetom da služe razlikovanju proizvoda ili usluga poslovnog subjekta od proizvoda ili usluga drugih subjekta.

- **Software:** programsko – aplikativno riješene (operativni sustav) koje služi radu računalne opreme poslovnih subjekata putem koji je omogućena poslovna izvrsnost, bolje povezivanje i lakše provođenje niza povezanih aktivnosti i poslovnih rješenja.
- **Dozvola za ribarenje:** oblik nematerijalne imovine zahvaljujući kojoj njezin imatelj ostvaruje određenu vrstu prava (na obavljanje određene aktivnosti) koja proizlazi iz takvog posjedovanja.
- **Franšize i ostala prava:** franšize predstavljaju prava koja se stječu sukladno posebnom ugovoru o franšizi. Ugovorom o franchisingu franchise-proizvođač, specijalizirani trgovac na veliko i tvrtka koja je razvila uspješni oblik uslužnog poslovanja ustupa uz određeni iznos financijske naknade (pristupnina) primatelju franchise-trgovcu na malo ili tvrtki uslužne djelatnosti, pravo uporabe franchise radi prodaje određenih vrsta robe i/ili usluga.³⁵
- **Goodwill:** pojam goodwill nije samo računovodstveni termin, on kroz povijest ekonomije i financija imao različita tumačenja. Jedno od takvih bilo je ono da goodwill predstavlja koristi (vrijednost) koje su izvedene temeljem povoljne reputacije među kupcima. U računovodstvenom smislu goodwill ima značenje koje nije neophodno ograničeno na odnose s kupcima tj. misli se na sadašnju vrijednost budućih zarada koje su veće od uobičajenog povrata na neto imovinu koja se može identificirati³⁶. Goodwill-om se ujedno i označava ugled koji ima poslovni subjekt, njegovu reputaciju na tržištu, konkurentsku prednost i sl.

³⁵ Zakon o trgovini NN 49/03; čl. 21. Dostupno na; https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2003_03_49_624.html (posjećeno (5/29/2018))

³⁶ Prema: Robert F. Meigs, Walter B. Meigs; „Računovodstvo- temelji poslovnog odlučivanja“, Mate d.o.o; Deveto izdanje; Zagreb, 1993. Str. 475.

Vrijednost goodwill-a evidentira se u poslovnim knjigama subjekta samo u trenutku kupnje odnose u trenutku stjecanja određenog poslovnog subjekta. Njegova vrijednost varira ovisno o procjeni investitora vezanoj uz buduće primitke. U računovodstvu je zahtijevano da se iznos goodwill-a amortizira (na rashode) prema zakonski propisanom vremenskom periodu. Također valja napomenuti da se vijek korištenja goodwilla može vrlo teško precizno predvidjeti³⁷.

Za intelektualni se kapital često govori da je on na određeni način, skriveni sadržajni dio goodwill-a, glavni razlog je taj da se on pojavljuje pri trenutku stjecanja odnosno kada su troškovi stjecanja veći od fer vrijednosti neto imovine (koja može biti prikazana kroz financijske izvještaje).

- Unutar kategorije nematerijalne imovine spadaju još: „predujmovi za nematerijalnu imovinu i ostalu nematerijalnu imovinu“.

4.2. Razgraničenje nematerijalne imovine i intelektualnog kapitala

Intelektualni kapital se vrlo često poistovjećuje sa terminom nematerijalne imovine, no iako su obilježja navedenih pojmova gotovo identična, velika je pogreška promatrati ih i pristupiti im na takav, jednoobrazan način. Ispranije je reći da je intelektualni kapital samo djelom obuhvaćen unutar kategorije nematerijalne imovine te da svi njegovi elementi nisu obuhvaćeni u financijskom izvještavanju. Također obilježja koja se kroz literaturu pripisuju nematerijalnoj imovini i koja ju karakteriziraju

³⁷ Prema: D.Gulin; et.al. „Računovodstvo“ HSFRD; Sveučilište Zagreb 2003. Str. 233.

iako jesu vrlo slična kao i za intelektualni kapital, nisu u cijelosti identična (primjerice vrijednost kroz vijek uporabe i sl.). Samim time u razlikovanju ta dva pojma potrebno je naglasiti da se vrijednost intelektualnog kapitala kao takva ne može prikazati u tradicionalnim financijskim izvještajima, dok se nematerijalna imovina u užem – računovodstvenom smislu, pojavljuje kao kategorija financijskih izvještaja (u bilanci) unutar kategorije dugotrajne imovine.

Obilježja intelektualnog kapitala moguće je utvrditi njegovom usporedbom sa imovinom materijalnih i financijskih obilježja. Shodno tome, ako se materijalna ili novčana imovina koriste njihova se vrijednost vremenom smanjuje, dok se investiranjem njihova uporabna vrijednost povećava. Obje imovine su posjedovane i kontrolirane od poslovnog subjekta u čijoj su bilanci prikazane, te kod obje djeluje zakon opadajućih prinosa odnosno smanjenje graničnog povrata.

S druge strane, intelektualni kapital nije prisutan u financijskim izvještajima, može biti kontinuirano upotrebljavan i iskorištavan, a da mu se vrijednost ne smanjuje već povećava, stvarajući pritom i dodanu vrijednost za poslovni subjekt³⁸.

Samo definiranje nematerijalne imovine i intelektualnog kapitala razlikuju se u svome samom konceptu. Nematerijalna je imovina tako definirana kao resurs koji je kontroliran od strane poslovnog subjekta i kao rezultat prijašnjih događaja, od kojih je realno očekivati buduće ekonomske koristi.

Unatoč tome, pri definiranju intelektualnog kapitala naglašava se njegova dinamička priroda, odnosi, veze i tijekovi između njegovih pojedinih komponenti, odnosno definiran je kao rezultanta isprepletenog korištenja različitih ljudskih, intelektualnih, relacijskih i organizacijskih resursa poslovnog subjekta, te kao takav ne može stajati sam za sebe niti može biti vrednovan odvojeno od ostale imovine. Također, postojanje kontrole nad intelektualnim kapitalom poslovnog subjekta nije jedina stvar koju je teško dokazati, već je i njeno uspostavljanje i održavanje otežano. Kao najjasniji primjeri nepostojanja i otežanog održavanja kontrole nad intelektualnim kapitalom navode se ljudski i relacijski intelektualni kapital, u tom se smislu najčešće

³⁸ K. Černe; "Strateški računovodstveni sustav praćenja i proučavanja intelektualnog kapitala"; doktorska disertacija, Pula Odjel za ekonomiju i turizam "Dr. Mijo Mirković", 2011 str. 33.

navode primjeri nemogućnosti zaustavljanja zaposlenika da odu - promjene radno mjesto i nemogućnošću uvjetovanja potrošača da ne otiđu kod konkurenata³⁹.

Između niza točaka pod kojima se nematerijalna imovina treba priznavati stoji i to da se ona priznaje ako je vjerojatno da će poduzetnik od nje u budućnosti imati određene direktne ekonomske koristi. Upravo je čovjek faktor koji upravlja poslovnim subjektom i odgovaran je za njegovo funkcioniranje a time i za rezultat poslovanja. Navedeno je samo dodatni razlog koji ide u prilog potrebi za promatranjem i uključivanjem intelektualnog kapitala kao djela nematerijalne imovine poslovnih subjekata.

Razgraničenje između dva navedena pojma i toga što iz intelektualnog kapitala nije u skladu sa definicijom i značajkama nematerijalne imovine i dodatni razlog zašto ona ne spada u navedenu kategoriju je i trošak stjecanja.

U slučaju intelektualnog kapitala trošak stjecanja je gotovo nemoguće utvrditi (osim u iznimnim situacijama) i navedeno primijeniti u financijskim izvještajima poslovnih subjekata.

³⁹ Prema: K. Černe; "Strateški računovodstveni sustav praćenja i proučavanja intelektualnog kapitala"; doktorska disertacija, Pula Odjel za ekonomiju i turizam "Dr. Mijo Mirković", 2011; Str. 121.

5. PROBLEMATIKA VREDNOVANJA INTELEKTUALNOG KAPITALA POSLOVNIH SUBJEKATA

Vrijednost nečega najčešće proizlazi iz korisnosti, stoga korisnost možemo definirati kao temeljni segment određivanja vrijednosti. U ekonomiji se često upravo radi korisnosti i subjektivnih očekivanja javlja problematika određivanja vrijednosti, odnosno nemogućnost određivanja i definiranja općeprihvaćene - egzaktne vrijednosti nečega. Stoga, korisnost se gotovo uvijek kao takvu povezuje sa vrednovanjem i upravo se iz tog razloga javlja i problematika vrednovanja.

Jedna od najčešće korištenih definicija koja pokušava objasniti što je zapravo vrednovanje poslovnih subjekata, između ostalog kaže da: vrednovanje poslovnih subjekata koriste sudionici financijskog tržišta za utvrđivanje prodajne cijene ili cijene kupnje poslovnih subjekata⁴⁰, te da se analize vrednovanja također vrše u cilju kvalitetnije procjene budućih rezultata poslovanja poslovnih subjekata.

Navedeno znači da je ljudski faktor i intelektualni kapital društva odgovoran za sadašnje i buduće rezultate i postignuća poslovnog subjekta.

U slučaju vrednovanja poslovnih subjekata postoji čitav niz prihvaćenih metoda za izračun njihove vrijednosti. Zasebno, svaka će od korištenih metoda vrednovanja dati različitu vrijednost istog subjekta, stoga se može reći da niz faktora među kojima spada i subjektivna percepcija utječu na procjenu vrijednosti poslovnih subjekata.

⁴⁰ https://www.readyratios.com/reference/market/business_valuation.html (posijećeno: 3/10/2018.)

Iako postoje mnogi razlozi za utvrđivanje vrijednosti (time i korisnosti) u poslovnom se okruženju investitori kada je riječ o procijeni vrijednosti, ipak vode provjerenim načinima izračunavanja vrijednosti imovine više nego samoj subjektivnoj percepciji i intuiciji. Prema tome, mnogi autori govore da: „cijena plaćena za imovinu mora odražavati vrijednost novčanih tokova za koje se očekuje da će ih ta imovina generirati⁴¹“.

Takva tvrdnja daje prostora za otvaranje niza ostalih pitanja vezanih uz poslovanje i navodi nas na razmišljanje da li je u takvim načinima mjerenja vrijednosti na odgovarajući način uzeto u obzir nešto „neopipljivo i nematerijalno“ što uvelike utječe na trenutne i buduće rezultate i načine poslovanja poslovnih subjekata, a to je intelektualni kapital kao varijabilna i neophodna komponenta poslovnih subjekata.

Ujedno, tvrdnje kao što su: „svaka imovina bila ona financijska ili realna ima vrijednost“⁴² jesu točne no postavlja se pitanje što je zapravo vrijednosti i da li je ona za svakoga jednaka. Pravilnim i odgovarajućim vrednovanjem intelektualnog kapitala moguće je preciznije procjenjivati vrijednosti poslovnih subjekata i očekivanja vezana uz povrat od određene imovine.

Upravo sve tvrdnje do sada navedene daju čvrsto uporište za daljnje proučavanje i razmatranje tematike intelektualnog kapitala u okviru nematerijalne imovine društva i njegovog vrednovanja.

Dakle, iz svega se do sada navedenog jasno zaključuje da se za određivanje vrijednosti imovine i poslovnih subjekata u obzir uzima niz faktora i utjecaja te da je egzaktnu vrijednost određene imovine gotovo nemoguće procijeniti, a još teže je procijeniti vrijednost u dugom roku, u tom slučaju dolazi do promjena u vrijednosti kako materijalne tako i nematerijalne imovine.

⁴¹ D. Sprčić, O. Sulje (2011), „Procjena vrijednosti poduzeća“ Ekonomski fakultet Zagreb, str. 18

⁴² D. Sprčić, O. Sulje (2011), „Procjena vrijednosti poduzeća“ Ekonomski fakultet Zagreb, str. 17

Bitno je naglasiti da je u određenom vremenskom razdoblju upravo nematerijalna imovina, posebice ako ju promatramo u smislu intelektualnog kapitala izuzetno podložna volatilnostima – promjenama vrijednosti i korisnosti.

Time, za razliku od financijske i materijalne imovine, intelektualni kapital ima i viši stupanj nejednolikosti informacija, odnosno postoji neizvjesnost glede elemenata intelektualnog kapitala, njihovog obujma i kvalitete, a pored toga ne postoji ni stvarno djelotvorno tržište za njihovo trgovanje⁴³.

Dodatni element koji ide u prilog otežanom vrednovanju intelektualnog kapitala u okviru nematerijalne imovine je taj da su zaposlenici organizacije i dalje u financijskim izvještajima i u organizacijskom smislu najčešće viđeni kao trošak društva, te se na njih ne može gledati sa aspekta investicija ili razvojnog kapitala niti ih na koji način pravilno vrednovati.

5.1. Korisnost i knjigovodstvena vrijednost te intelektualni kapital kao dodatni element vrednovanja poslovnih subjekata

Kod određivanja ekonomske vrijednosti bilo kojeg oblika imovine, u suštini se uvijek u obzir uzima određena vrsta korisnosti. Bitno je naglasiti da korisnost ne mora nužno uvijek biti promatrana sa aspekta proizvođača ili potrošača (kupca) i korisnosti koju mu određeno dobro ili imovina pruža te time utječe na njegovu spremnost plaćanja (vrijednosti) imovine ili dobra već je korisnost u punom smislu moguće promatrati kao unutarnji faktor društva. S obzirom na navedeno, moguće je pronaći poveznicu između korisnosti koja proizlazi iz intelektualnog kapitala (usluge) i vrijednosti poslovnog subjekta. Stoga, kako bi se razumjelo da su korisnost, ekonomska

⁴³ Roos, G., Pike, S., Fernström, L.: *Managing Intellectual Capital in Practice*, Elsevier Butterworth – Heineman, Burlington, 2005. Str. 22.

vrijednost i knjigovodstvena vrijednost u međusobnom odnosu potrebno je pojasniti navedene termine i uvidjeti gdje se i u čemu njihove značajke isprepliću.

Korisnost je, definirana kao svojstvo određenog dobra ili usluge da zadovolji određenu potrebu. Tako ekonomist Etienne Bonnot de Condillac objašnjava kako vrijednost dobara / usluge ovise o njihovoj korisnosti i rijetkosti. Problem kod korisnosti je ta da se one ne mogu međusobno uspoređivati te se tako ne može mjeriti intenzitet psihičkih veličina⁴⁴. To znači da je korisnost promjenjive naravi, odnosno ona nije jednaka kod svakog pojedinca.

Knjigovodstvena je vrijednost, vrijednost imovine, kapitala ili poduzeća iskazana u knjigama poduzeća, odnosno sumiranim knjigovodstvenim (financijskim) izvještajima⁴⁵.

Točnije, knjigovodstvenu se vrijednost može ukratko definirati kao vrijednost koja proizlazi iz nastalih poslovnih događaja unutar određenog vremenskog razdoblja a koja je evidentirana u poslovnim knjigama društva.

Zahvaljujući financijskim izvještajima stječe se uvid u financijsko stanje i poslovanje određenog poslovnog subjekta, moguće je komparirati uspješnost i rast društava, dinamiku kretanja pozicija unutar financijskih izvještaja te činiti niz ostalih aktivnosti i analiza potrebnih za stjecanje što boljeg i kvalitetnijeg uvida u poslovanje i učinkovitost poslovanja.

No, postavlja se pitanje dali su u financijskim izvještajima zaista prikazane sve varijable (imovine i obveza) koje imaju direktan utjecaj na trenutno i buduće poslovanje i razvoj društva ili neke od temeljnih varijabli koje mogu biti itekako korisne za njihovo odgovarajuće interpretiranje iz kojekakvih razloga nisu niti mogu biti pravilno prikazane.

⁴⁴ Autor prilagodio prema: "Ekonomski leksikon", Drugo izdanje; MM, Zagreb str. 416.

⁴⁵ V. Leko; N. Mates (1993); "Riječnik bankarstva i financija", Masmedia, Zagreb, str. 22

Postoji određeni „neobjašnjivi faktor“ koji uvelike razlikuje dinamiku kretanja svega gore navedenog (utječe na rast i brzinu rasta društva, ima utjecaj na konačni rezultat poslovanja i sl.) i koji je u konačnici jedan od ključnih čimbenika razvoja društva i razlikuje uspješnost poslovanja poslovnih subjekata. Nešto što je „neopipljivo“ i „nematerijalno“ te se u financijskim izvještajima njegova realna vrijednost (time i korisnost) i dalje ne može gotovo uopće prikazati pa tako ni realno i objektivno ocijenit, navedeni faktor je intelektualni kapital koji bi se kod poslovnih subjekata opravdano trebao svrstati u okvir nematerijalne imovine.

Putem pravilnog vrednovanja intelektualnog kapitala i njegovim odgovarajućim prepoznavanjem moguće je preciznije i jasnije interpretirati imovinsku stranu u financijskim izvještajima poslovnih subjekata te doći do saznanja o tome zašto su u konačnici slični poslovni subjekti uspješniji od konkurenata i saznati zbog čega u određenom trenutku dolazi do neobjašnjivih fluktuacija i razlika u poslovanju poslovnih subjekata.

Navedeno daje niz razloga za daljnje izučavanje i povlačenje paralele između ekonomske vrijednosti proizašle iz korisnosti i knjigovodstvene vrijednosti proizašle iz vrijednosti pozicija u poslovnim knjigama te intelektualnog kapitala kao dodatnog elementa vrednovanja u okviru nematerijalne imovine.

Također, moguće je utvrditi da intelektualni kapital poslovnim subjektima predstavlja „korist“ i „potencijal“ te je ujedno i određena vrsta „znanja“ i „bogatstva“ koja proizlazi iz njihovih ljudskih resursa.

Intelektualni je kapital sam po sebi „apstraktan pojam“ kojeg se za razliku od materijalne i nematerijalne imovine uglavnom ne može fizičkim putem identificirati ili dotaknuti. Upravo je to još jedan od razloga zašto ga se na odgovarajući način ne može računovodstveno obuhvatiti i prikazati iako ga je moguće prepoznati i odgovarajuće klasificirati.

5.2. Povijesni razvoj i pojava intelektualnog kapitala kao vrijednosti

Počeci kvantitativnog vrednovanja intelektualnog kapitala sežu još iz Engleske gdje je početkom XVII. stoljeća ekonomist W. Petty to izveo kao proračun ukupnih zarada stanovništva i odgovarajuće veličine kapitala koje bi donijele te zarade da su investirane po određenoj kamatnoj stopi⁴⁶.

Značaj u razvoju kvantitativnog vrednovanja intelektualnog kapitala dali su John i Friedrich Von Thunen 1891. godine. Oni su ustanovili da je u tom trenutku u Velikoj Britaniji vrijednost ljudskog kapitala pet puta veća u odnosu na vrijednosti zaliha fizičkog kapitala⁴⁷.

M.J. Browman (1974. godine) smatra da se radna snaga poslovnog subjekta treba promatrati sa stajališta toga koliko će zapravo oni svojim radom i uslugama u određenom vremenskom razdoblju pridonijeti zaradi poslovnog subjekta, umanjeno za diskont broja godina tog razdoblja.

F. Harbison i C. Myers, autori djela „Obrazovanje, radna snaga i ekonomski rast“ razrađuju kvantitativne indikatore za mjerenje razvijenosti ljudskog potencijala nakon što su utvrdili da su ekonomisti previše zapostavili izučavanje ljudskog faktora te njegovog značaja i doprinosa ekonomskom rastu⁴⁸.

⁴⁶ N.Karaman Aksentijević: „Ljudski potencijali i ekonomski razvoj“, Ekonomski Fakultet u Rijeci, 2012. Str. 9.

⁴⁷ Prema: N.Karaman Aksentijević: „Ljudski potencijali i ekonomski razvoj“, Ekonomski Fakultet u Rijeci, 2012. Str. 9

⁴⁸ N.Karaman Aksentijević: „Ljudski potencijali i ekonomski razvoj“, Ekonomski Fakultet u Rijeci, 2012. Str. 9.

5.3. Problematika vrednovanja intelektualnog kapitala

Kao što je ranije u radu naglašeno, vrednovanje i određivanje ekonomske vrijednosti je samo po sebi vrlo zahtjevan postupak na kojeg utječe niz varijabli. Između niza faktora koji utječu na vrednovanje, u prvom redu problematika vrednovanja proizlazi iz navedena dva faktora: subjektivnih percepcija i karakteristikama korisnosti. U nastavku poglavlja bit će detaljnije razrađena problematika vrednovanja intelektualnog kapitala.

5.3.1. Primjeri nemogućnosti vrednovanja intelektualnog kapitala na raznim područjima primjene

Temeljem svega do sada navedenog, može se zaključiti da se sve češće javlja potreba vrednovanja intelektualnog kapitala te je sve opravdanije na intelektualni kapital gledati kao na imovinu poslovnih subjekata.

Čovjek ja sa svojim znanjem i djelovanjem najzaslužniji za rezultate i načine poslovanja poslovnih subjekata te je ključni faktor njihovog razvoja. Upravo zbog čovjeka i njegovih akcija poslovni subjekti stvaraju (zarađuju, posluju, grade know-how i sl.) ili gube na vrijednosti.

Vrijednost pojedinca (njihovog odnosa sa ostalim stakeholderima društva, znanja, procedura i sl.) iako je ključan faktor razvoja i postignuća poslovnih subjekata ne može biti prikazana u financijskim izvještajima poslovnih subjekata.

Upravo se radi svega navedenog, ponovno ističe potreba za pronalazak odgovarajućih alata koji će služiti odgovarajućem mjerenju i prikazivanju vrijednosti intelektualnog kapitala.

U nastavku rada (Slika 5.), prikazuju se direktni utjecaji i značaj intelektualnog kapitala kod poslovni subjekata. Također ističe se gdje se intelektualni kapital pojavljuje i gdje ga je moguće prepoznati

Slika 5. Primjeri intelektualnog kapitala ovisno o različitim disciplinama, poslovima, funkcijama i sl.

PODRUČJE PRIMJENE	PRIMJER ZNAČAJA INTELJEKTUALNOG KAPITALA
Management poslovnog subjekta	Znanja iz područja i ostala komplementarna znanja koja izravno doprinose rezultatima poslovanja i rasta poslovnih subjekata. <i>Nemogućnost njihovog kvantificiranja i direktnog prikaza u FI.</i>
Sport	Osim sportskih uspjeha, razni indirektni vrijednosni doprinosi sportaša klubovima (image right's, marketing...) <i>Nemogućnost kvantificiranja i direktnog prikaza u FI.</i>
IT industrija	Programeri i developeri koji svojim rješenjima i znanjem doprinose prihodima poslovnih subjekata. <i>Nemogućnost njihovog kvantificiranja i direktnog prikaza u FI.</i>
	Zaposlenici posjeduju razvojna i ostala znanja kojima se pridobivaju kupci i

Auto industrija	kojima se stječu komparativne prednosti. <i>Nemogućnost njihovog kvantificiranja i direktnog prikaza u FI.</i>
Istraživanje i razvoj	Poslovni subjekti koji se bave R&D-om također svoje zaposlenike <i>ne mogu kvantificirati i njihovu vrijednost prikazivati u FI.</i>
Razna znanstvena i umjetnička područja	Primjerice, visokoobrazovne ustanove (fakulteti) <i>ne mogu kvantificirati i prikazivati u FI vrijednost svojih profesora (osoblja) i njihov direktan / indirektan doprinos ustanovi.</i>
Ostala područja i poslovni subjekti	Poslovni subjekti koji se bave raznim proizvodnim i uslužnim djelatnostima svoje zaposlenike također <i>ne mogu kvantificirati i njihovu vrijednost prikazivati u FI.</i>

Izvor: prijedlog autora.

Slika 5. prikazuje primjere nekoliko područja primjene intelektualnog kapitala u kojima se njegova vrijednost uvelike ističe te ukazuje na njegovu funkciju i značaj. Također, kroz navedeno se ukazuje na nepostojanje odgovarajućih alata vrednovanja i nemogućnost prikaza vrijednosti intelektualnog kapitala u financijskim izvještajima poslovnih subjekata. Nemogućnost vrednovanja i prikaza vrijednosti intelektualnog kapitala u okviru financijskih izvještaja ili dodatka financijskim izvještajima društva biti će detaljnije razrađena u nastavku rada.

5.3.2. Opća problematika vrednovanja intelektualnog kapitala

Temeljem svega dosada analiziranog u radu te primjerima iz Slike 5; moguće je doći do zaključka da se u suvremenom poslovanju intelektualni kapital (iako je sve značajniji u poslovanju te je dio „bogatstva“ svake organizacije) i dalje ne vrednuje niti je prikazan u bilo kakvim izvještajima društava. Jedan od problema zašto se intelektualni kapital (iako poprima gotovo sve karakteristike imovine i kapitala te ga je moguće prepoznati i klasificirati) ne uzima u obzir kao imovina je taj da je on neopipljive naravi i teško mjerljiv.

Problematika pri vrednovanju odnosno interpretiranju i prikazivanju intelektualnog kapitala kao imovine u financijskim izvještajima je ta da se kod materijalne i financijske imovine prilikom njihova korištenja vrijednost vremenom smanjuje te na njih djeluje zakon opadajućih prinosa, a prilikom investiranja postoji mogućnost povećanja njihove vrijednosti. Intelektualni kapital upravo iz tog razloga još uvijek nije dio financijskih izvješća jer su njegove karakteristike suprotne te je potrebno pronaći odgovarajuće alate za njihovo mjerenje i interpretiranje te odgovarajuće prikazivanje. Navedeno znači da intelektualni kapital prilikom uporabe i korištenja ne samo da ne gubi na vrijednosti i održava ju već na njega vrlo često djeluje i zakon rastućih prinosa te kao takav postaje dodatna vrijednost za poslovne subjekte.

No, kako intelektualni kapital spada u bihevioralnu domenu prisutne su velike nejednakosti kod njegovog interpretiranja i kvalitete te je vrlo teško egzaktno određivati njegovu vrijednost kako u dugom tako i u kratkom roku.

Kao što je u radu ranije naglašeno pronalaskom odgovarajućih alata mjerenja i interpretiranja intelektualnog kapitala te putem pravilnog vrednovanja intelektualnog kapitala moguće je preciznije i jasnije interpretirati imovinsku stranu financijskih izvješća, steći bolji sliku poslovanja i predviđanja uspješnosti poslovanja poslovnih subjekata.

Također, korisnost koja proizlazi iz svakog oblika imovine i kapitala društva nam kao takva daje dodatne razloge i potrebu za izjednačavanjem i vrednovanjem intelektualnog kapitala kao važnog elementa vrijednosti poslovnih subjekata.

6. ODABRANE METODE VREDNOVANJA INTELEKTUALNOG KAPITALA

U ovom se djelu rada prikazuju neke od metoda putem kojih se pokušava odrediti vrijednost intelektualnog kapitala kod poslovnih subjekata. Također ukazuje se i opisuje razlika koja prema nekim teorijama zahvaljujući intelektualnom kapitalu nastaje između tržišne i knjigovodstvene vrijednosti poslovnih subjekata. Iako intelektualni kapital postaje sve prepoznatljiviji faktor razvoja poslovnih subjekata te već duže vrijeme postoji sve veća potreba za pronalaskom efikasnih alata za njegovo interpretiranje, odnosno za određivanje vrijednosti intelektualnog kapitala kojeg poslovni subjekti posjeduju moguće je doći do zaključka da i dalje ne postoji standardizirani i ujednačeni način mjerenja istoga.

Kroz literaturu se ističu brojne metode njegovog mjerenja no nijedna nije dala konkretnije odgovore niti definirala jasne alate za vrednovanje intelektualnog kapitala. Agnė Ramanauskaitė i Kristina Rudžionienė sa Vilnius University Kaunas Faculty of Humanities, Lithuania, autorice koje također istražuju tematiku intelektualnog kapitala i njegovog vrednovanja ističu da postoji preko 60 različitih metoda vrednovanja intelektualnog kapitala. Radi same kompleksnosti intelektualnog kapitala nijedna od tih metoda nije primjenjiva u svim industrijskim granama već je njihova primjena specifična ovisno o poslovnom subjektu kojeg se vrednuje⁴⁹.

M. C. Wang u svojem radu naslova: „*Value relevance on intellectual capital valuation methods: the role of corporate governance*“⁵⁰. Također ističe važnosti mjerenja intelektualnog kapitala i njegovog utjecaja pri vrednovanju poslovnih subjekata. Naime, on govori da je vrednovanje intelektualnog kapitala jedan od ključnih faktor za bolje, preciznije i realnije određivanje vrijednosti poslovnih subjekta.

⁴⁹ Prema: Agnė Ramanauskaitė, Kristina Rudžionienė: „Intellectual Capital Valuation: methods and their classification“; Vilnius University Kaunas Faculty of Humanities, Lithuania, 2013,

⁵⁰ M. C. Whang; *Value relevance on intellectual capital valuation methods: the role of corporate governance*“ 2012. (Dostupno na: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11135-012-9724-1> (posiječeno: 5/5/2018)).

Prva metoda koja je dala veći doprinos u vrednovanju intelektualnog kapitala je „The Skandia Navigator“. Naime, navedenu je metodu razvila švedska osiguravajuća kuća Skandia koja je prva spoznala te tako i pokušala kvantificirati vrijednost svojeg intelektualnog kapitala.

6.1. Intelektualni kapital kao razlika između tržišne i knjigovodstvene vrijednosti poslovnih subjekta

Već je ranije u analizi rada istaknuto da se vrijednosti poslovnih subjekata gotovo uvijek razlikuju uspoređuje li se njihova tržišna ili njihova knjigovodstvena vrijednost. U ovom će se poglavlju rada promatrati razlog takvog odstupanja, odnosno pokušati će se doći do zaključka o tome dali je intelektualni kapital upravo taj ključni „faktor razlike“, koji je „neopipljive i nematerijalne“ naravi, a što se ne može bilančno prikazati i uvelike utječe na vrijednost poslovnih subjekata.

Također, ekonomska teoretičarka Ordoñez de Pablos smatra da je upravo intelektualni kapital faktor koji čini razliku između tržišne vrijednosti (cijene) i knjigovodstvene vrijednosti poslovnog subjekta⁵¹.

S vremenom te pogotovo u suvremeno doba jačanja znanjem intenzivnih industrija (poput IT industrije) i time sve veće razlike između knjigovodstvene i tržišne vrijednosti poslovnih subjekata mnoge autore potiče na proučavanje takvog fenomena i razvoja teorije intelektualnog kapitala.

⁵¹ Prema: <https://www.emeraldinsight.com/doi/abs/10.1108/14691930310455397> (posjećeno 5/5/2018)

Knjigovodstvenu vrijednost imovine čini njezin izvorni trošak nabave, prilagođen za sve naknadne promjene (umanjenja - uvećanja vrijednosti ili amortizacije). Tržišna vrijednost je u kratkim crtama vrijednost koja se može postići prodajom imovine na tržištu. Gotovo uvijek postoji razlika između knjigovodstvene vrijednosti i tržišne vrijednosti. Kao glavni razlog tome ističe se da se tržišna vrijednost temelji na percipiranoj ponudi i potražnji za imovinom koja se stalno mijenja dok je knjigovodstvena vrijednost samo produkt troška nabave prodanog dobra uz moguće vrijednosne korekcije koje mogu nastati u određenom vremenu⁵². Razlika između tržišne vrijednosti i knjigovodstvene vrijednosti poslovnih subjekata investitorima često, između ostalog, pomaže u zaključku da li je vrijednost pojedine dionice precijenjena ili podcijenjena.

Jasniji prikaz razlike između knjigovodstvene vrijednosti i tržišne vrijednosti proizašle iz intelektualnog kapitala je objašnjen i od strane autora (Gu; i Lev; 2004.) koji u svom radu naslova: „*The information content of royalty income*“ zaključuju da se na 4,50 \$ tržišne vrijednosti poslovnih subjekata u bilanci, navedeno pojavljuje i tumači sa tek 1\$⁵³.

Kao dokaz navedenog često se uzima primjer iz 1995. godine Američkog poslovnog subjekta: „Netscape“. Naime pri njegovoj prvoj pojavi na burzi tržišna mu je vrijednost iznosila 17 milijuna dolara, te je kompanija u tom trenutku brojila 50 zaposlenika. Već prvim danom trgovanja dionicama Netscape-a tržišna vrijednost poslovnog subjekta je iznosila 3 000 000 000 \$. Na bazi navedenog postavlja se pitanje u vezi toga što su investitori kupovali, tj. što su zapravo platili? Odgovor na takvo pitanje može biti da su investitori «kupovali» ljude koji su stvorili i rade za Netscape – njihovo znanje, njihove ideje i vještine te talente⁵⁴; smatrajući da oni opravdavaju navedenu cijenu i da će im oni u budućnosti svojim djelovanjem omogućiti željene prinose na uložena sredstva.

⁵² Prema: <https://www.accountingtools.com/articles/what-is-the-difference-between-book-value-and-market-value.html> (posjećeno: 5/5/2018)

⁵³ Feng Gu and Baruch Lev (2004) The Information Content of Royalty Income. Accounting Horizons: March 2004, Vol. 18, No. 1, pp. 1-12.

⁵⁴ Prema: K. Černe; “Strateški računovodstveni sustav praćenja i proučavanja intelektualnog kapitala”; doktorska disertacija, Pula Odjel za ekonomiju i turizam “Dr. Mijo Mirković”, 2011 str. 30.

U tim situacijama nijedno načelo „*Generally accepted accounting principles-a*“⁵⁵ ne omogućava na odgovarajući način prikazivanje takvih vrijednosti (povećanje) u financijskim izvještajima poslovnih subjekta, što znači da se intelektualni kapital po računovodstvenim standardima, načelima i praksi zapravo u tom slučaju ne može vrednovati i bilančno prikazati kao „bogatstvo“ ili faktor koji utječe na povećanje vrijednosti poslovnih subjekta.

Međutim, postoje i ostale situacije u kojima zbog raznih čimbenika dolazi do razlike između tržišne i knjigovodstvene vrijednosti poslovnih subjekta (precijenjena ili podcijenjena imovina u financijskim izvještajima poslovnih subjekata, zbog amortizacije i sl.).

Konačno kao zaključak ovog djela, moguće je definirati da razliku između knjigovodstvene vrijednosti i tržišne vrijednost poslovnih subjekata treba svakako uzeti u obzir pri razmatranju i definiranju intelektualnog kapitala i njegovog utjecaja na vrijednost poslovnog subjekta. No, zbog niza ostalih utjecajnih čimbenika navedeno samo po sebi nije dovoljno vjerodostojno za samo takvo poistovjećivanje sa intelektualnim kapitalom već je samo prilično indikativan faktor utjecaja intelektualnog kapitala na vrijednost promatranog poslovnog subjekta. Također, u suvremenoj situaciji gdje na tržištu djeluju mnogi špekulanti i „investitori sumnjivih namjera“ tržišna vrijednost poslovnih subjekata ne mora uvijek biti i njegova realna vrijednost.

⁵⁵ Opće prihvaćena računovodstvena načela

6.2. Interno stvoreni goodwill i prikaz vrijednosti intelektualnog kapitala

Nerijetko se, kada je riječ o vrednovanju intelektualnog kapitala i nemogućnosti njegovog prikazivanja putem temeljnih finansijskih izvješća postavlja pitanje dali se isti može nekako interno stvoriti i na taj način prikazati. Bitno je istaknuti da goodwill predstavlja razliku između knjigovodstvene vrijednosti poslovnog subjekta i njegove tržišne vrijednosti te se on kao takav prikazuje u finansijskim izvještajima (pri akviziciji)⁵⁶. Pitanje je dali je upravo pri pojavi goodwilla vidljiva vrijednost intelektualnog kapitala poslovnog subjekta i dali je problem priznavati goodwill isključivo u trenutku spajanja poslovnih subjekata ili je to nešto što se interno stvara i kao takvo treba biti vrednovano i u ostalim slučajevima.

Zakonski, kako se to navodi u Međunarodnim Računovodstvenim Standardima (MRS 38 - Nematerijalna imovina) prikazivanje interno stvorenog goodwill-a (IGG) nije moguće. Prema takvom pristupu brandovi, obrasci, slogani, popisi kupaca i slične stavke koje se interno stvaraju ne bi trebale biti prikazane kao imovina poslovnih subjekata⁵⁷. Takvo što nije omogućeno prvenstveno iz razloga kako ne bi došlo do izbjegavanja poreza i iskrivljenog prikazivanja finansijskih izvješća odnosno radi nepostojećih alata mjerenja, do precjenjivanja imovine društva.

Brandovi poslovnih subjekata često predstavljaju vrijednost veću od agregirane vrijednosti nematerijalne imovine društva, ponekad čak i od ukupne vrijednost imovine poslovnih subjekata. Vrijednost interno stvorenog goodwill-a može biti prikazana i kao vrijednost ljudskih resursa (znanje i iskustvo zaposlenika), lojalnost kupaca, tržišni udio, odnosi s kupcima i ostalo⁵⁸.

⁵⁶ Prema: <http://www.businessdictionary.com/definition/goodwill.html> (posjećeno 4/5/2018)

⁵⁷ <https://www.iasplus.com/en/standards/ias/ias38> (posjećeno 6/13/2018.)

⁵⁸ Z. Petrović, D. Stefanović, M. Milojević, N. Stanić; "INTERNALLY GENERATED GOODWILL ASSESSMENT: CONTEMPORARY TIMES REQUIREMENT OR NOT?" Faculty of Business in Belgrade, 2014. Str.2

Kroz povijest moguće je pronaći nekoliko slučajeva interno generiranog goodwill-a koji je služio isključivo izbjegavanju poreza. Jedan od najpoznatijih takvih slučajeva dolazi iz Australije gdje je između dvije povezane medijske tvrtke zahvaljujući interno stvorenom goodwill-u i prebacivanju vlasništva a time i stvaranjem goodwilla iz jedne u drugu izbjegnuto plaćanje poreza u iznosu većem od nekoliko stotina milijuna dolara⁵⁹.

Također, jedna od definicija interno stvorenog goodwilla navodi da interno stvoreni goodwill može biti definiran kao potencijal koji proizlazi iz nematerijalne imovine od koje se očekuje da će se u budućnosti doprinijeti određenoj ekonomskoj koristi⁶⁰. Navedeno ponovno nedvosmisleno sugerira na potrebu uključivanja vrijednosti intelektualnog kapitala u izvještaje poslovnih subjekata.

Uzevši u obzir sve dosada navedeno vezano uz interno stvoreni goodwill te u prvom redu činjenicu da računovodstveni standardi ne dopuštaju njegovo prikazivanje u financijskim izvještajima poslovnih subjekata, postavlja se pitanje da li se samim proučavanjem i oslanjanjem na financijska izvješća može realno procijeniti vrijednost i imovina poslovnih subjekata.

⁵⁹ <https://www.smh.com.au/business/rupert-murdochs-us-empire-siphons-45b-from-australian-business-virtually-taxfree-20150405-1meu0l.html>

⁶⁰ Prilagođeno prema: Z. Petrović, D. Stefanović, M. Milojević, N. Stanić; "INTERNALLY GENERATED GOODWILL ASSESSMENT: CONTEMPORARY TIMES REQUIREMENT OR NOT?" Faculty of Business in Belgrade, 2014. Str.2.

6.3. Metoda „The Skandia Navigator“

Jedna od prvih metoda koja pokušava kvantificirati vrijednost intelektualnog kapitala je „*The Skandia Navigator*“ metoda, model potječe iz 1994. godine od strane Švedske osiguravajuće kuće Skandia-e. Naime, Švedska je kroz povijest poznata po tome da je među prvima uložila napore u pronalazak raznih metoda povezanih sa vrednovanjem intelektualnog kapitala. Već 1988. Godine Swedish Konrad Group pokušava elaborirati nevidljivi dio kompanije koji se ne nalazi u financijskim izvještajima, intelektualni kapital⁶¹.

Osiguravajuće društvo Skandia razvija izvješće o intelektualnom kapitalu već 1985. godine, a takvo je izvješće bilo namijenjeno isključivo njihovoj internoj uporabi. 1994. godine kao prilog tradicionalnim financijskim izvještajima Skandia svojim dioničarima po prvi put predstavlja i izvješće o intelektualnom kapitalu⁶².

Leif Edvinsson, glavni je arhitekt koji stoji iza Skandia modela Edvisson je razvio dinamičan i cjelovit model izvještavanja o intelektualnom kapitalu nazvan „Navigator“. Navedeni model ima pet područja na koje se fokusira: financijsko područje, kupce, procese, istraživanje i razvoj te ljudski kapital. Edvisson nastoji utvrditi korijene vrijednosti tvrtke mjerenjem skrivenih dinamičkih čimbenika. Skandijin je model, model skrivenih čimbenika ljudskog i strukturalnog kapitala koji pri njihovom povezivanju stvaraju intelektualni kapital⁶³.

Skandia Navigator model prikazuje i opisuje tržišnu vrijednost poslovnog subjekta čije su temeljne sastavnice financijski i intelektualni kapital. Njihova je daljnja podjela i razrada prikazana u nastavku Slikom 6.

⁶¹ J. Guthrie; J.Dumay; F.Ricceri; C.Nielsen; „The Routledge Companion To Intellectual Capital“; Routledge 2017.; str. 351.

⁶² N. Bontis; „ASSESSING KNOWLEDGE ASSETS: A Review of the Models Used to Measure Intellectual Capital“; California; 2000.; str. 5.

⁶³ N. Bontis; „ASSESSING KNOWLEDGE ASSETS: A Review of the Models Used to Measure Intellectual Capital“; California; 2000.; str. 5.

Edvinsson i Malone (1997) tvrde da intelektualni kapital predstavlja noviji način gledanja na organizacijsku vrijednost. Također tvrde da je prisutnost i vrijednost nematerijalne imovine (time i intelektualnog kapitala) razlog za povećanje jaza između vrijednosti poslovnog subjekta prikazane u financijskim izvještajima poduzeća i procjene vrijednosti poslovnog subjekta od strane investitora.

Pri izradi izvještaja o intelektualnom kapitalu unutar ove metode, navedeni autori preporučuju korištenje preko 100 različitih indikatora mjerenja. Tablica sažima samo neke:

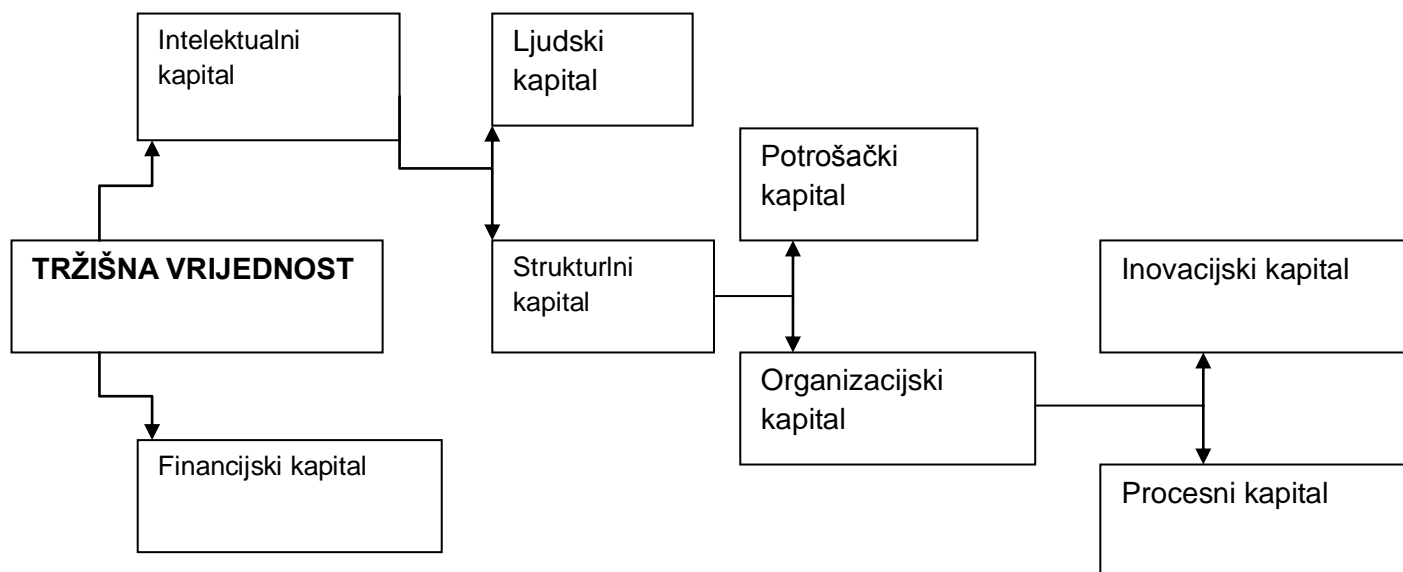
Slika 6. Primjer indikatora kod mjerenja intelektualnog kapitala Skandia-e⁶⁴:

FINANCIJSKI FOKUS	<ul style="list-style-type: none"> • prihodi / zaposlenici (\$) • prihodi od novih kupaca / ukupni prihodi (\$) • dobit od novih poslovnih operacija (\$)
FOKUS KUPACA	<ul style="list-style-type: none"> • odnos prodajnih kontakata i prodaje (%) • broj novih kupaca u odnosu na izgubljene (%)
PROCESI	Računala/zaposlenici
R&D	<ul style="list-style-type: none"> • indeks zadovoljstva zaposlenika • trošak obuke / administrativni trošak (%) • prosječna dob patenata
LJUDSKI FOKUS	<ul style="list-style-type: none"> Visokoobrazovani menadžeri (%) • godišnji promet osoblja (%) Leadership index(%)

Izvor: N. Bontis; „ASSESSING KNOWLEDGE ASSETS: A Review of the Models Used to Measure Intellectual Capital“; California; 2000.; str. 8.

⁶⁴ N. Bontis; „ASSESSING KNOWLEDGE ASSETS: A Review of the Models Used to Measure Intellectual Capital“; California; 2000.; str. 7.

Slika 7. Prikaz tržišne vrijednosti Skandia-e

Izvor: J. Guthrie; J.Dumay; F.Ricceri; C.Nielsen; „The Routledge Companion To Intellectual Capital“; Routledge 2017.; str. 353.

Ukratko, „The Skandia Navigator“ model spada u „ScoreCard“ metode vrednovanja intelektualnog kapitala. Njeni su rezultati stoga isključivo razni indeksi i pokazatelji, stoga metoda kao takva ne teži novčanom izražavanju i kvantificiranju mjerenih jedinica i indeksa.

6.4. Metoda uravnoteženih ciljeva (Balance Scorecard – BSC metoda)

Balance Scorecard metoda „BSC“ - metoda uravnoteženih ciljeva, je koncept koji je nastao početkom devedesetih godina i pripisuje se ekonomistima Robertu D. Kaplanu i Davidu P. Nortonu.

Ključne ideje autora na kojima se temelji navedeni koncept jesu⁶⁵:

- sami financijski pokazatelji poslovanja kao takvi nisu dovoljno odgovarajući i sveobuhvatni pokazatelji za upravljanje složenom organizacijom u složenim uvjetima;
- smatraju da uravnoteženi pogled na organizacijske performanse mora uključiti bar 4 elementa i područja: financije, interne poslovne procese, kupce, učenje i razvoj. Svaka od navedenih perspektiva treba imati definirane ciljeve koji proizlaze iz vizije i strategije organizacije, definirane aktivnosti koje služe za efikasno postizanje istih te alate za mjerenje i kvantificiranje uspješnosti poslovanja;
- BSC model osigurava izvedbu strategije, uključuje sve raspoložive resurse za njeno ostvarivanje te učenje i feedback.

Za BSC se model može stoga reći da napušta standardni način upravljanja poslovnim subjektima i donošenje odluka koje su temeljene isključivo na tradicionalnim financijskim pokazateljima i indikatorima (takav način autori smatraju samo ilustrativnim). BSC model naglašava primjenu ostalih nefinancijskih pokazatelja, elemenata i indikatora koji su temeljeni na viziji i strategiji poslovnog subjekta u cilju efikasnog upravljanja i postizanja željenih ciljeva, kao i na stvaranju vrijednosti poslovnih subjekata.

⁶⁵Razrađeno prema: <http://www.skladistenje.com/balanced-scorecard-bsc/> (posjećeno 7/8/2018)

Primarna ideja autora temeljena je na povezivanju financijskih i nefinancijskih pokazatelja poslovanja u integrirani model koji će mjeriti i ocjenjivati cjelokupnu uspješnost poslovanja. Vrijednost ovog modela upravo proizlazi iz činjenice da su nefinancijski pokazatelji značajna dopuna financijskim pokazateljima.⁶⁶

Metoda uravnoteženih ciljeva se najčešće koristi za:⁶⁷

- Uspostavljanje organizacijske strategije. Služi lakšem donošenju odluka unutar organizacije,
- Provođenje strategije unutar organizacije,
- Za postizanje strateških ciljeva...

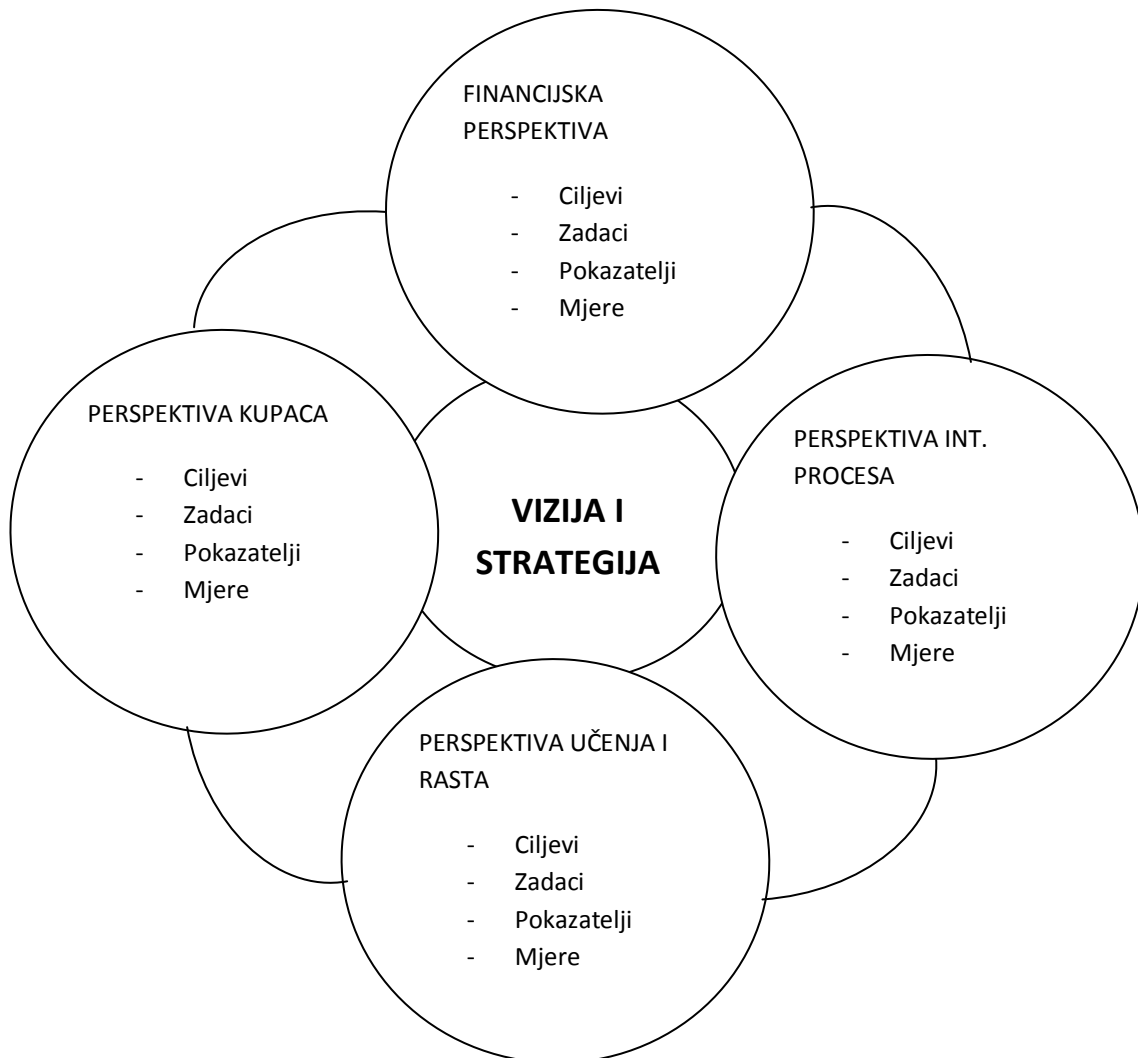
Prema Žageru, zaključuje se da je financijska perspektiva usmjerena ka kratkoročnim učincima, dok nefinancijske perspektive kao takve ističu prave uzročnike stvaranja vrijednosti i lanca vrijednosti, koje su važne za ostvarivanje ciljeva, kvalitetnog poslovanja i dugoročnog uspjeha poslovnih subjekata. Shodno tome, BSC model ne prikazuje samo koji se rezultati postižu već i način na koji su ti rezultati postignuti.

Boljka koja se pripisuje modelu uravnoteženih ciljeva je ta da se on često smatra „krutim“ i previše uskim za iskorištavanje njegovog punog potencijala i uspostavljanje kvalitetnog poslovanja te široj spoznaji njegovih elemenata.

⁶⁶ Prema: K. Černe; „Strateški računovodstveni sustav praćenja i proučavanja intelektualnog kapitala“; doktorska disertacija, Pula Odjel za ekonomiju i turizam “Dr. Mijo Mirković”, 2011 str. 146.

⁶⁷ Prilagođeno prema: T. Jackson; „What is a balance scorecard (A Definition)“; Feb.2018. Dostupno na: <https://www.clearpointstrategy.com/what-is-a-balanced-scorecard-definition/> (posječeno 7/8/2018).

Slika 8. Četiri perspektive BSC modela – modela uravnoteženih ciljeva

Izvor: razrađeno prema: <https://sopinion8ed.wordpress.com/2013/01/18/the-balanced-scorecard-and-performance-management/> (posjećeno 7/9/2018).

Neovisno o raznim kritikama BSC modela, moguće je povući poveznicu između njegovih nefinancijskih perspektiva i komponenata intelektualnog kapitala. Točnije, perspektivu kupaca moguće je povezati sa relacijskim kapitalom, perspektivu učenja i rasta sa ljudskim kapitalom te perspektivu internih procesa sa strukturalnim kapitalom poslovnih subjekata.

Vrijednost pojedinih komponenti modela povezana je s njihovim uklapanjem u cjelokupnu strategiju i s ciljevima poslovnih subjekta, također vrijednost intelektualnog kapitala može se utvrditi vrednovanjem koliko pojedina komponenta intelektualnog kapitala doprinosi u ostvarivanju strategije poslovnog subjekta⁶⁸.

6.5. Metoda ekonomski dodane vrijednosti (EVA™- *Economic Value Added*)

Metoda ekonomski dodane vrijednosti (EVA metoda), razvijena od strane Stern Stewart-a & Co; mjeri prinos poslovnih subjekata koji je veći od iznosa zahtijevane zarade kako bi se zadovoljili zahtjevi dioničara. Drugim riječima, to je mjera ekonomske dobiti organizacije koja uzima u obzir oportunitetni trošak uloženog kapitala i u konačnici usporedno mjeri je li organizacijska vrijednost stvorena ili izgubljena⁶⁹.

⁶⁸ Prema: K. Černe; "Strateški računovodstveni sustav praćenja i proučavanja intelektualnog kapitala"; doktorska disertacija, Pula Odjel za ekonomiju i turizam "Dr. Mijo Mirković", 2011 str. 150.

⁶⁹Prema: <https://www.myaccountingcourse.com/accounting-dictionary/economic-value-added> (posječeno 7/11/2018)

Temeljna pretpostavka modela sastoji se od ideje da se realna profitabilnost stvara u trenutku kada se dioničarima kreira dodatno bogatstvo tj. da dobit treba biti iznad njihovog troška kapitala.⁷⁰

U slučaju da se EVA vrijednost negativna, znači da poslovni subjekt „uništava“ vrijednost uložениh sredstava. Unutar ovog modela kao realna dobit se smatra samo onaj dio koji premašuje mogući povrat od ulaganja u relativno nerizičan posao.

U slučaju negativnog rezultata mjerenja važno je pregledati sve komponente mjerenja da bi se došlo do saznanja vezano uz to koja se područja poslovanja mogu prilagoditi i poboljšati u cilju postizanja više razine ekonomski dodane vrijednosti.

Komponente koje ulaze u formulu za izračun EVA modela jesu⁷¹:

1. NOPAT (neto operativni profit nakon oporezivanja)
2. Uloženi kapital
3. WACC (trošak kapitala)

Formula za izračun EVA modela glasi⁷²:

$$\text{EVA} = \text{NOPAT} - (\text{kapital} \times \text{trošak kapitala})$$

⁷⁰<https://corporatefinanceinstitute.com/resources/knowledge/valuation/economic-value-added-eva/> (posječeno 7/11/2018)

⁷¹ D. Vaidya: <https://www.wallstreetmojo.com/economic-value-added-eva/> (posječeno 7/11/2018)

⁷² <http://www.investinganswers.com/financial-dictionary/financial-statement-analysis/economic-value-added-eva-2925> (posječeno 7/11/2018)

Ukratko model ekonomski dodane vrijednosti investitorima služi u pronalasku odgovora vezanih uz to na koji način i koliko management poslovnog subjekt efikasno upravlja njihovim resursima u odnosu na ostale investicije sličnog karaktera.

Također, izračun ekonomske dodane vrijednosti pruža niz ostalih prednosti. Jedna od prednosti EVA modela je sakrivena u činjenici da nam on pomaže u odgovoru vezanim uz to koliko i odakle tvrtka stvara bogatstvo. Uz to moguće je zaključiti da u izračun uključuje varijable putem kojih potiče management poslovnog subjekta da u upravljanju i donošenju odluka na jednak način razmišlja o imovini i troškovima poslovnog subjekta tj. potiče management da bude vođen načelom maksimiziranja vrijednosti za dioničare.

izračun EVA-e uvelike ovisi o uloženom kapitalu, te je stoga najprikladniji pri izračunu za kapitalno intenzivne i općenito stabilne poslovne subjekte (npr. autoindustrija, IT tvrtke, poslovne subjekte koje imaju puno nematerijalne imovine)⁷³.

6.6. Ostale metode vrednovanja intelektualnog kapitala i nematerijalne imovine u širem smislu

Mnogi su autori spoznavši potrebu, karakteristike i problematiku tematike vrednovanja nematerijalne imovine i intelektualnog kapitala pokušali pronaći odgovarajuće odgovore. Također, pokušali su se pronaći odgovarajuće alate koji služe preciznijem mjerenju i vrednovanju nematerijalne imovine i intelektualnog kapitala. Neki od modela vrednovanja i autora koji se svojim znanstvenim postignućima ističu jesu⁷⁴:

⁷³ <http://www.investinganswers.com/financial-dictionary/financial-statement-analysis/economic-value-added-eva-2925> (posjećeno 7/11/2018)

⁷⁴ C.Vaz; P.Selig; P.Zarelli;A.Morales; "Measurement Models of Intellectual Capital for the Decision Making and Performance Variables" Global Journal of Management and Business; March 2015.

- Nash - Accounting for the Future(AFTF);
- Sullivan - Intellectual Asset Valuation;
- VCI (ValueCreation Index);
- Rodov & Leliaert - FiMIAM (Financial Method of Intangible Assets Measurement);
- IC-dVAL* (Dynamic Valuation of Intellectual Capital);
- McCutcheon - EVVICAЕ* (Estimated Value Via Intellectual Capital Analysis);
- Value Added Intellectual Coefficient (VAIC™);
- Roos, Dragonetti, Edvinss - IC INDEKS, The Invisible Balance Sheet.

U nastavku rada, Slikom 9. Kronološkim se redoslijedom prikazuju najznačajniji modeli vrednovanja nematerijalne imovine i intelektualnog kapitala.

Slika 9. Kronološki prikaz razvoja najznačajnijih modela vrednovanja nematerijalne imovine i intelektualnog kapitala ⁷⁵

GODINA	MODEL	AUTOR
2009	ICU Report (Intellectual Capital University)	Sánchez, Elena, Castrillo
2009	IabM (Intellectual Assets-based Management) Johanson	Koga & Skoog
2008	EVVICAЕ* (Estimated Value Via Intellectual Capital Analysis)	McCutcheon
2007	DYNAMIC MONETARY MODEL	Milost

⁷⁵ Prema: C.Vaz; P.Selig; P.Zarelli;A.Morales; "Measurement Models of Intellectual Capital for the Decision Making and Performance Variables" Global Journal of Management and Business; March 2015.

2004	NICI (National Intellectual Capital Index)	Bontis
2003	DANISH GUIDELINES	Intellectual Capital Statements– The New Guideline
2003	IC-dVAL* (Dynamic Valuation of Intellectual Capital)	Bounfour
2002	Intellectus Model Intellectus Knowledge	Forum of Central Investigation on the Society of Knowledge
2002	FiMIAM (Financial Method of Intangible Assets Measurement)	Rodov & Leliaert
2002	Meritum Guidelines	Meritum Guidelines– União Europeia
2000	VCI (ValueCreation Index)	Baumet al.
2000	Intellectual Asset Valuation	Sullivan
1999	Knowledge Capital Earnings	Lev
1998	Accounting for the Future(AFTF)	Nash
1997	Calculated Intangible Value	Stewart
1997	Economic Value Added (EVA™)	Stern & Stewart
1997	Value Added Intellectual Coefficient (VAIC™)	Pullic
1994	Skandia Navigator™	Edvinsson & Malone
1994	IAM (Intangible Assets Monitor)	Sveiby
1992	Balanced Scorecard	Kaplan Norton

1989	The Invisible Balance Sheet	Sveiby
1985	HRCA (Human Resources costing and accounting)	Johansson, Flamholtz
1950	Tobin's q	Tobin, Brainard

7. ZAKLJUČAK

Uloga, bit i značaj intelektualnog kapitala u suvremenom „društvu znanja“ postaje sve više predmetom izučavanja mnogih znanstvenih disciplina. Njegov utjecaj na ekonomiju i financije je izuzetan te je sve češće prisutno stajalište kako je upravo intelektualni kapital jedan od najzaslužnijih čimbenika rasta, razvoja, uspjeha, vizije i konkurentnosti poslovnih subjekata.

Strukturno i pojmovno razgraničenje intelektualnog kapitala uvelike pomaže u interpretiranju i spoznaji njegovog značaja i utjecaja na poslovanje i sama postignuća poslovnih subjekata.

Nažalost danas još uvijek ne postoji jednoobrazni način vrednovanja intelektualnog kapitala te dosadašnji naponi u pronalaženju alata za njegovo odgovarajuće vrednovanje nisu postigli značajnije rezultate. Isto tako metode mjerenja intelektualnog kapitala nisu na zadovoljavajući način uspjele dati konkretne odgovore i rezultate koji idu u navedenom smjeru.

Pojmovi intelektualnog kapitala i nematerijalne imovine često se poistovjećuju, no iako imaju mnogo zajedničkih dodirnih točaka njihovo je poistovjećivanje radi nekolicine karakteristika relativno upitno.

Radi snažnog utjecaja na sve aspekte poslovanja organizacije sasvim je opravdano i nužno pronaći odgovore vezane uz to kako i na koji način uključiti i prikazivati vrijednost intelektualnog kapitala. Pitanje je da li se on treba biti iskazan direktno u financijskim izvještajima kao dodatna - posebna kategorija ili njegovu vrijednost prikazivati unutar već postojeće kategorije u nematerijalnoj imovini ili na način da to bude određeni dodatak tj. prilog financijskim izvještajima.

Iako trenutni računovodstveni sustav i regulativa ne dopuštaju nikakva odstupanja i približavanje ka vrednovanju intelektualnog kapitala potrebno je pronaći prave načine njihovog vrednovanja, interpretiranja i prikazivanja. Stoga postoji izrazita potreba pronaći zadovoljavajuće i efikasne alate za mjerenje i vrednovanje intelektualnog kapitala koje posjeduje svaki poslovni subjekt.

Informacije i saznanja do kojih se može doći spoznajom i vrednovanjem intelektualnog kapitala su višestruke te su izuzetno korisne i odražavaju se na unutarnje vanjske i korisnike te na samo upravljanje poslovnim subjektima.

Na samom kraju u zadnjem poglavlju rada, kronološkim se redoslijedom prikazuju najznačajniji modeli vrednovanja nematerijalne imovine i intelektualnog kapitala. Također, navode se autori navedenih modela a među kojima spadaju: Tobin i J.Nash, jedni od najpoznatijih ekonomista i znanstvenika modernog doba.

Na osnovu trenutnih saznanja i dostignuća vezanih uz intelektualni kapital poslovnih subjekata postoji jako puno prostora za napredak i izučavanje tematike intelektualnog kapitala i njegovog uključivanja u vrednovanje i izvještavanje od strane poslovnih subjekata. Uz navedeno, s odmakom vremena navedena problematika vrednovanja intelektualnog kapitala postaje sve veća i neophodnija za izučavanje.

SAŽETAK

Zahvaljujući financijskim izvještajima stječe se uvid u financijsko stanje i rezultate poslovanja poslovnog subjekta, njima je također moguće komparirati uspješnost i rast pojedinih društava, saznati dinamiku kretanja pojedinih pozicija u financijskim izvještajima te doći do saznanja o nizu ostalih varijabla i analiza koje su u određenom trenutku potrebne kako bi se stekao što bolji i kvalitetniji uvid u poslovanje i učinkovitost poslovanja poslovnih subjekata.

No, pitanje je jesu li danas takvi podaci dovoljni za određivanje realne vrijednosti i stvaranju točnih očekivanja povrata određene imovine ili je u današnjem „društvu znanja“ određeni „nevidljivi faktor“ sve zaslužniji i odgovorniji za uspješnost poslovanja organizacije. Upravo je intelektualni kapital u svom punom obliku ono što vrlo često razlikuje poslovanje, kvalitetne poslovne procese i postignuća poslovnih subjekata.

U današnjem „društvu znanja“ sve se više prepoznaje značaj i potreba proučavanja intelektualnog kapitala i njegovog direktnog utjecaja na trenutno i buduće poslovanje poslovnih subjekata. Trenutni napori i saznanja te alati za vrednovanje intelektualnog kapitala zasigurno nisu dostigli željenu razinu i ne mogu se smatrati odgovarajućima za precizno i efikasno mjerenje vrijednosti intelektualnog kapitala kod poslovnih subjekata.

Nemogućnost njegovog vrednovanja u suvremeno doba predstavlja veliki teret i manjkavost u efikasnom i preciznom određivanju vrijednosti poslovnih subjekata. Uz mogućnost njegovog odgovarajućeg vrednovanja investitori bi također bili u zahvalnijoj poziciji za preciznije procjenjivanje vrijednosti poslovnih subjekata, odnosno stekao bi se kvalitetniji uvid kako u trenutno stanje tako i u buduće načine poslovanja organizacije.

Korisnost koja proizlazi iz intelektualnog kapitala poslovnog subjekta nije ništa manje važna za poslovanje i upravljanje organizacije od kapitala koji je obuhvaćen financijskim izvještavanjem, navedeno se pogotovo odražava u smislu dugoročne perspektive organizacije.

Ključne riječi: korisnost, vrijednost, vrednovanje, struktura, dijelovi, kapital, intelektualni kapital, knjigovodstvo, društvo, aktiva, imovina, nematerijalna imovina, zaposlenici, razvoj.

SUMMARY

Thanks to the financial statements, we are able to insight the financial situation and results of a business entity, it is also possible to compare the success and growth of each individual company, find out the trend and dynamics of every individual positions in the financial statements, and to find out about many other variables and analyzes that are required at a specific time in order to gain a better view into the business efficiency and results.

However, the question is whether such data are today sufficient or not to determine the real value and to establish the exact expectation of a return on a particular asset. The real question is if there is a "certain invisible factor" in the contemporary "society of knowledge" that is becoming more and more responsible for the organization's performance. It is precisely intellectual capital in its full form that often distinguishes business, their quality business processes and achievements.

Now days, in a so called "society of knowledge" there is an increasing awareness of the importance and need of studying the intellectual capital and its direct impact on the current and future results of business entities. Current efforts, knowledge and tools for evaluating intellectual capital certainly did not reach the desired level and cannot be considered adequate for accurate and efficient measurements of the intellectual capital value within a business entity.

Currently, the inability to evaluate the intellectual capital presents a great burden and a big imperfection for an efficient and accurate determination of the business entities value. In addition to being able to adequately evaluate it, investors would also be in a better position for a more accurate assessment of the business entities value; they would gain a better insight into the current situation and many other things that affects the entities future in which the organization operates.

The utility that derives from the intellectual capital of a business entity is no less important for business operations and organization management than assets- capital within the financial statements reporting, specifically referred in a long - term organizational perspective.

Key words: utility, value, valuation, structure, parts, capital, intellectual capital, accounting, company, property, asset, intangible asset, employers, development.

LITERATURA

- 1) Agnė Ramanauskaitė*, Kristina Rudžionienė: „Intellectual Capital Valuation: methods and their classification“; Vilnius University Kaunas Faculty of Humanities, Lithuania, 2013,
- 2) Alike, Iyere Joseph, Stan Aibieyi; Human Capital: „Definitions, Approaches and Management Dynamics“, Journal of Business Administration and Education, ISSN 2201-2958 Volume 5, Number 1, 2014, 55-78.
- 3) D. Sprčić, O. Sulje (2011), „Procjena vrijednosti poduzeća“ Ekonomski fakultet Zagreb.
- 4) D. Sundać, N. Švast. “Intelektualni Kapital temeljni čimbenik konkurentnosti poduzeća”, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Zagreb 2009.
- 5) D.Gulin; et.al. „Računovodstvo“ HSFRD; Sveučilište Zagreb 2003.
- 6) “Ekonomski leksikon”, Drugo izdanje; MM, Zagreb.
- 7) Feng Gu and Baruch Lev (2004) The Information Content of Royalty Income. Accounting Horizons: March 2004, Vol. 18, No. 1, pp. 1-12.
- 8) Fornell, C., 1992. A national customer satisfaction barometer: The Swedish experience. J. Market., 56: 6-21 (dostupno na: http://www.jstor.org/stable/1252129?seq=1#page_scan_tab_contents)
- 9) Grupa autora; „Primjena hrvatskih standarda financijskog izvještavanja- s poreznim propisima“, HZRiFD; Zagreb 2008.
- 10) <https://sopinion8ed.wordpress.com/2013/01/18/the-balanced-scorecard-and-performance-management/> (posiječeno 7/9/2018).
- 11) J. Guthrie; J.Dumay; F.Ricceri; C.Nielsen; „The Routledge Companion To Intellectual Capital“; Routledge 2017.

- 12) Jin Chen, Zhaohui Zhu, Hong Yuan Xie, (2004) "Measuring intellectual capital: a new model and empirical study", Journal of Intellectual Capital, Vol. 5 Issue: 1, pp.195-212, (dostupno na; <https://doi.org/10.1108/14691930410513003>)
- 13) K. Černe; "Strateški računovodstveni sustav praćenja i proučavanja intelektualnog kapitala"; doktorska disertacija, Pula Odjel za ekonomiju i turizam "Dr. Mijo Mirković", 2011.
- 14) „Narodne novine“; broj 86/15; „HRVATSKI STANDARD FINANCIJSKOG IZVJEŠTAVANJA: OKVIR ZA PRIMJENU HRVATSKIH STANDARDA FINANCIJSKOG IZVJEŠTAVANJA“
- 15) N. Bontis; „ASSESSING KNOWLEDGE ASSETS: A Review of the Models Used to Measure Intellectual Capital“; California; 2000.
- 16) N. Karaman Aksentijević: „Ljudski potencijali i ekonomski razvoj“, Ekonomski Fakultet u Rijeci, 2012.
- 17) R. Dzinkowski,: The measurement and management of intellectual capital, International Management Accounting Study, 2000.
- 18) R. Hosnavi and M. Ramezan, 2011. Intellectual Capital and Organizational Organic Structure How are these Concepts Related?. Trends in Applied Sciences Research, 6: 256-268.
- 19) Robert F. Meigs, Walter B. Meigs; „Računovodstvo - temelji poslovnog odlučivanja“, Mate d.o.o; Deveto izdanje; Zagreb, 1993.
- 20) Roos, G., Pike, S., Fernström, L.: Managing Intellectual Capital in Practice, Elsevier Butterworth – Heineman, Burlington, 2005.
- 21) Stewart, T.A.: Trying to Grasp the Intangible, Fortune, October 2, 1995
- 22) Structural capital – „A proposed measurement model“; Luminita Maria Gogana , Dan Cristian Durana *, Anca Draghicia a Politehnica University Timisoara, 14 Remus Street, Timisoara 300191, Romania. (dostupno na: https://ac.els-cdn.com/S2212567115005031/1-s2.0-S2212567115005031-main.pdf?_tid=986b36ae-a7a2-4cd5-82ae99419b9c159e&acdnat=1522941678_0b4d94380dfaf2038d47e6324237c333).

- 23)V. Leko; N. Mates (1993); "Riječnik bankarstva i financija", Masmedia, Zagreb
- 24)Z. Petrović, D. Stefanović, M. Milojević, N. Stanić; "INTERNALLY GENERATED GOODWILL ASSESSMENT: CONTEMPORARY TIMES REQUIREMENT OR NOT?" Faculty of Business in Belgrade, 2014.
- 25)Zajednica za unaprjeđenje intelektualnog kapitala; „Priručnik za upravljanje intelektualnim kapitalom u tvrtkama“; HGK, Zagreb, 2004.
- 26)Zakon o koncesijama: NN 69/17 dostupno na: [https://www.zakon.hr/z/157/Zakon -o-koncesijama](https://www.zakon.hr/z/157/Zakon_o-koncesijama) (posjećeno 5/28/2018) (dostupno na: <http://www.propisi.hr/print.php?id=13784> (posjećeno 5/28/2018)).
- 27)Zakon o trgovini NN 49/03; čl. 21. Dostupno na; https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2003_03_49_624.html (posjećeno (5/29/2018)).

INTERNET IZVORI:

- 1) https://www.readyratios.com/reference/market/business_valuation.html
(posiječemo: 3/10/2018.)
- 2) <https://debitoor.com> (posjećeno: 3/8/2018)
- 3) <https://www.panarchy.org/george/capital.html> (posjećeno 3/8/2018)
- 4) https://www.tlu.ee/~sirvir/IKM/Strategic_Issues/intellectual_capital.html
(posjećeno 3/5/2018)
- 5) <https://www.emeraldinsight.com/doi/abs/10.1108/14691930310455397>
(posjeće no 5/5/2018)
- 6) <https://scialert.net/fulltext/?doi=tasr.2011.256.268> (posjećeno 4/1/2018)
- 7) http://www.jstor.org/stable/1252129?seq=1#page_scan_tab_contents
(posjećeno 4/8/2018)
- 8) <http://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/patenti/sto-je-patent/>
(posjećeno 5/28/2018)
- 9) <https://doi.org/10.1108/14691930410513003> (posjećeno: 4/5/2018.)
- 10) <http://www.efzg.unizg.hr/UserDocsImages/RAC/hpercevic/racunovodstvo/Ra%C4%8Dunovodstvo%20dugotrajne%20nematerijalne%20i%20materijalne%20imovine.pdf> (posjećeno 4/11/2018),
- 11) <https://www.iasplus.com/en/standards/ias/ias38> (posjećeno 6/13/2018.)
- 12) <https://link.springer.com/article/10.1007/s11135-012-9724-1> (posjećeno: 5/5/2018)
- 13) http://www.osfi.hr/Uploads/1/2/136/137/Hrvatski_standardi_financijskog_izvjestavanja.pdf (posjećeno 5/28/2018).
- 14) <https://www.accountingtools.com/articles/what-is-the-difference-between-book-value-and-market-value.html> (posjećeno: 5/5/2018)
- 15) https://books.google.hr/books?id=wOE2DwAAQBAJ&pg=PT679&lpg=PT679&dq=1998+skandia+brain+of+the+year&source=bl&ots=Gz-gckPDEm&sig=mTusb_XUm5ddRHgYVGVKdJUT9X8&hl=hr&sa=X&ved=2ahUKEwil077nl9vbAhUCKFAKHTCMB1EQ6AEwA3oECAAQAQ#v=onep

age&q=1998%20skandia%20brain%20of%20the%20year&f=false
(posjećeno: 6/25/2018)

- 16) <http://www.skladistenje.com/balanced-scorecard-bsc/> (posjećeno 7/8/2018)
- 17) T. Jackson; „What is a balance scorecard (a definition); Feb.2018.
dostupno na: “<https://www.clearpointstrategy.com/what-is-a-balanced-scorecard-definition/> (posjećeno 7/8/2018)
- 18) <https://www.myaccountingcourse.com/accounting-dictionary/economic-value-added> (posjećeno 7/11/2018)
- 19) <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/knowledge/valuation/economic-value-added-eva/> (posjećeno 7/11/2018)
- 20) D. Vaidya: <https://www.wallstreetmojo.com/economic-value-added-eva/> (7/11/2018)
- 21) C.Vaz; P.Selig; P.Zarelli; A.Morales; “Measurement Models of Intellectual Capital for the Decision Making and Performance Variables” Global Journal of Management and Business; March 2015.

POPIS SLIKA

- 1) Slika 1. Struktura intelektualnog kapitala
- 2) Slika 2. Prikaz strukture ljudskog kapitala
- 3) Slika 3. Strukturalni kapital
- 4) Slika 4. Relacijski kapital
- 5) Slika 5. Primjeri intelektualnog kapitala ovisno o različitim disciplinama, poslovima, funkcijama i sl.
- 6) Slika 6. Primjer indikatora kod mjerenja intelektualnog kapitala Skandia-e
- 7) Slika 7. Prikaz tržišne vrijednosti Skandia-e
- 8) Slika 8. Četiri perspektive BSC modela – modela uravnoteženih ciljeva
- 9) Slika 9. Kronološki prikaz razvoja najznačajnijih modela vrednovanja nematerijalne imovine i intelektualnog kapitala